

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De consolatione philosophiae

Boethius, Anicius Manlius Severinus

[Straßburg], vor 6. März 1491

Incipit liber quintus

[urn:nbn:de:bsz:31-324214](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-324214)

Liber quintus

¶ **Ultim^o celū.** Hic ponit duodecimū & ultimū laborē ei⁹. Vbi nota q^d atblas fingit fuisse q^dda gigas supportans celū hūeris suis. hic fati gatus rogauit herculē vt celū supportaret quousq^{ue} ipse respiraret. q^d & hercules fecit. & p^{ro} hoc celū meruit. Vñ d^{icitur}. Ulti^o labor herculⁱ fuit q^{od} sustulit. i. sup portauit celū collo irreflexo. i. incliato. & rursus meruit celū tāq^{uam} p^{er}iciū vl timi sui laboris

¶ **Ite nūc fortes vbi celsa magni.** Hic hortat p^{ro}bia ad imitacionē p^{ro}dicto^{rum} fortitū vīro^{rum} p^{ro}ces. Ite nūc fortes resistetes aduersitatib^{us}. ite il^{lic} luc vbi ducit vīa celsa. id ē ardua magni herculis que est vīa virtutū & vīa magni exēplⁱ ad aggredien dū fortia. & tūc iuehitur p^{ro} tardos & vītiō^{sos} dicens. Cur uos inertes. i. hoīes sine

arte sicut hoīes desidiosi. cur nudatis terga. i. doctsa vīa fugiendo labores & a iueria nā tell^{ure}. i. terrena p^{ro}cupia supata donat hoī sidera. i. celū. q^{ia} supra terrena p^{ro}cupia efficit hō dign^o celo q^{od} ē loc^o deo^{rum} & spirituu^{um}. nā s^{icut} Bristo. p^{ro}io celi & mūdi. Dēs eū locū q^{ui} sursum est deo atribuunt & barbari & greci q^uicūq^{ue} purāt deos esse. de quo loco d^{icitur} plato in p^{ro}hedrone Di^ori speculatiui vīuetes s^{icut} vītā p^{ro}teplati^o celestes sedes recipiūt. in q^uo se licitate deo^{rum} potiunt. q^{ui} felicitate nos faciat p^{ro}iceps i^{esu}s x^ps. q^{ui} ē de^{us} sup oīa b^{enedic}it^{ur} in secula seculorum Amen.

Explicit liber quartus.

Incipit quintus.

¶ **Ite nūc fortes vbi celsa magni.** Hic incipit q^untus liber Boetij de consolacione p^{ro}bie. cui⁹ hec ē p^{ro}ima p^{ro}sa in q^u p^{ro}bia vult solugre q^uda dubia suā determinacionē cōsequētia de fato & p^{ro}uidētia. Vides eī⁹ ex d^{icitur} etis q^{od} casus nō sūt. quā si oīa sūt. p^{ro}uisa ita q^{od} nihil eueniat p^{ro}ter ordinē p^{ro}uidētie diuine. viderur q^{od} nihil casualiter eueniat. q^{ia} casus iporat euentum iopinatū. ¶ **Ite nūc fortes vbi celsa magni.** Hic videt^{ur} ex dictis q^{od} liberum arbitriū nō sit. q^{ia} oīa disponuntur s^{icut} ordinē fatali necessitatis. libez autē arbitriūz necessitate excludit. videt^{ur} q^{od} si ponit^{ur} p^{ro}uidētia & fatum q^{od} oīno excludatur libez arbitriūm. P^{ro}ba q^uā in p^{ro}nti libro inq^uirit v^{er}ū casus sit. & q^uid sit & inq^uirit v^{er}ū liberū arbitriū sit ponendo argumenta. q^uo liberū arbitriū euz p^{ro}uidētia diuina ā

Prosa prima

videtur posse stare post h' ponit falsam solutionē quādam qm iprobat. 7 po-
nit ppriā qm rōnib' confirmat 7 de eternitate determinat. 7 alia plura sic
parebit. Et dividitur iste liber in vndeim pres. qz sex sunt. pfe 7 qn qz me-
tra ei'. q pres 7 q in ipsis determinantur patebunt i. pcessu libri. In pma
pla determinat de casu. 7 pzo Boeti' rāgit acta p hie cōmēdans eius ex-

expedienda vertebat. **B.** Tum ego
Recta qdez inquā exhortatio tuaz
prosus autoritate dignissima. Sz
q tu dudum de providentia que
stionem pluribus alijs implicitaz
esse dixisti. re experior. Quero eniz
an esse aliquid omnino. et quid nā
esse casum arbitrere. **P.** Tum illa.
Festino inquit debitum promissio-
nis absolvere viamqz tibi qua pa-

hortationē factaz. et
mouet qstionē de ca-
su. Sed o p hie pccu-
sat se ab ei' determi-
natōe 7 Boeti' illā
excusationē remouet
Tertio p hie defini-
nat de casu. secunda
ibi. Tum illa festino
Tertia ibi. Tum il-
la morē. Primo dicit
p hie dixerat hec p dē
cta. 7 ptebat cursum
oratoris. i. sermonis
ad tractāda qdā alia
atqz expedienda.

Tunc ego Boetius inquam. O philosophia recta est tua exhortatio sa-
cta. 7 prosus est dignissima autoritate. Sed q tu dudum dixisti sexta. p/
sa quarti libri questionem de providentia implicitam. id est implicatam
esse pluribus alijs. s. questionibus ego experior te. i. realiter Quero em an
arbitreris casum oīno aliqd esse supple in rez natura. 7 qdā arbitreris cē
casum supple in rez natura

¶ Notandum per hoc q dicit Boetius dixerat innuit philosophiam
tam expedit esse que ad sui speculationem spectabant. et ita determinasse
principalem huius libri intentionem. 7 philosophia vertebat cursum ora-
tionis id est orationem currentem. quia oratio philosophic non impedit
batur ignorantia docentis nec tarditate dicentis. hanc orationem vertes
bat ad quedam alia tractanda. Que autem fuerunt illa Boetius non ex-
primit. quia i. b' s'ican sua opinione minus erant desiderāda. vel forsan qn-
tum ad propositum extranea.

¶ Notandum q de exhortationē p hie fuisse rectaz. qz p hie hortabatur
ad virtutes 7 ad contemptum fortuitorum. Talis autem exhortatio que
fit ad bonum prosequendum 7 malum fugiendum recta est. Et dicit ex-
hortationem philosophic esse dignissimā autoritate. qz qd a sapientibus
sz autoritate sapientis dignū reputatur. ¶ Tum illa festino inqz. hie
p hie excusat se de huius opiniois vel qstiois determinatōe. 7 hoc. illā excu-
B 2

Liber quintus

sationē remouet dices **P**hīa inq̄ ego festino absolucere i p̄ficere debitū p
missiōis r apire tibi viā q̄ reueharis ad p̄riā. **H**ec aut̄ q̄ tu q̄s de casu. et
si p̄ q̄uis sūt putilla cognitu. i. p̄gnitiōe. tñ paulisp̄ auersa sūt a tramite. i.
viā n̄rī p̄positi r d̄c paulisp̄ q̄ nō sunt tota r auersa. s̄z aliq̄ntulū elucidant
p̄missa. r ē verendū. i. timendū ne tu fatigat̄ deuijs. i. q̄stionibz extraneis

nō possis sufficere ad
p̄nerendū. i. trāseun
dū rectū iter. d̄c boe.
Phīa ne illd̄ vere
are. i. non p̄neas. q̄
h̄ fuit mihi loco q̄es
aḡscere ea q̄b̄ maxie
delector. r cū oē lar?
id ē circumstātia tue
disputatōis mihi cō
stiterit fide indubita
ta nihil est q̄d ambi
gat̄ de seq̄ntibz

Notādum q̄ dicit
q̄ viā reueharis p̄riāz
hic p̄riā vocat̄ b̄rī
tudine. quā p̄rī inue
ntre docuit. Illa aut̄
p̄ q̄ hō puenit ad ip̄/
sam sunt p̄tutes. de
quibz boet̄ intende
bat agere nō i hoc li
bro s̄z i vltimis libris
musice sue agēdo de
musica hūana. int̄el
tionē aut̄ suā non cō
pleuit q̄ a rege theodorico morte puenit fuit.

Tū illa morem inquit.
Hic p̄hīa determinat de casu soluēdo p̄missas cās r q̄stōes. **P**riō solū
uit primā an casus sit. secūdo secūdā q̄d sit casus. ibi. licet igitur. **P**rimo
ostendit q̄d significet p̄ nomen casus. ponēdo opinionē q̄rundā. **S**ecun
do improbat illā opinionē ibi. **Q**uis d̄n. **P**rimo dicit. **O** boeti ego gerā
tibi morē. i. cōfirmabo me voluntati tue. r sil̄ sic ē exorsa. sic inceptit. s̄z aliq̄
definiat q̄ ad nomen dices casum esse euentum p̄duētū motu temerario.
id est improuiso. r nulla connexionē causaz. **E**go p̄hīa affirmo casuz
omnino nihil est. r decerno. i. iudico vocem casus profus esse inanem. p̄
ter significationem rei subiecte. sicut hec vox eb̄imera inanis est

Prosa prima

¶ Notandū q̄ q̄uis q̄stio si est p̄cedit q̄stioez q̄d ē. s̄m q̄ q̄stio q̄d ē q̄rit
de q̄dditate rei. q̄ q̄d est rei nulli debet nisi enti. t̄n q̄stio q̄d est q̄rens de q̄
q̄d ē nois est prima cognitio. r̄ t̄o ex quo q̄d ē nois. oportet scire de aliq̄ si
ē. p̄pter hoc p̄bia ad querendū de casu vtz sit vel nō accipit q̄d q̄d est q̄ si
gnificat p̄ nomē. r̄ d̄t. Si aliq̄ dicat casus esse euētū

Quis em̄ (coercente i ordine cūctq̄
deo) loc⁹ esse vllus temeritati reli/
qu⁹ potest. Nā nihil ex nihilo exi/
stere n̄a snia est. L̄ui nemo vnq̄ ve/
tez refragatus est. quāq̄ id illi non
de opante principio. s̄z de materia.
li subiecto (hoc est oim̄ de natura ra/
tionū) quasi quoddā tegerint funda/
mentū. At si nullis ex causis aliq̄d
oziat. id de nihilo ortū esse videt. q̄
si hoc fieri neq̄t nec casū q̄dez h̄mōi
esse possibile est qualē paulo an̄ diffi/
nuim⁹ B. Quid igit inq̄. Nihil ne
est q̄d v̄l casus: vel fortuitū iure ap/
pellari q̄at. An ē aliq̄d tāetsi vulg⁹
lateat) cui vocabula ista pueniant.

Quis em̄ loc⁹ vllus p̄t esse reliqu⁹. i. relic⁹. temeritati. i. iprouisiōi. deo
coercente cūctā i ordine. s̄. p̄uisū. q̄i dicat null⁹. ¶ Notandū q̄ oia a deo sūt
p̄uisa. cur r̄ō est. Quoruūcūq̄ de⁹ ē cā oia talia. p̄uisa sunt a deo. sed de⁹ ē
cā ois entis. q̄ oia entia a deo sunt p̄uisa. q̄ aut de⁹ sit cā ois entis. parz. qz
ab ipso dependet celum r̄ tota natura. vt parz. xij. metaphisice

¶ Nā nihil ex nihilo existere. Hic ponit aliā r̄ōnez p̄bantē q̄ casus nō
p̄t esse sine oi cā p̄duct⁹ sicut dicebant antiq̄. r̄ arguit sic. Qd ē ex nihil
lo nihil ē. sed quod est ex nulla causa ex nihilo est. ergo q̄d ex nulla causa est
nihil est. Sed s̄m antiquos casus est ex nulla causa qzē p̄duct⁹ sine om̄i
conneptione causaz. q̄ casus nihil est. Gl̄a dicit in l̄ra. Vera snia ē cui ne
mo vnq̄ veterē refragar⁹ ē. i. p̄ dicit. s̄. ex nihilo nihil existere. q̄ illi an⁹
siq̄ ui illam p̄positionem ex nihilo nihil existere tegerit. s̄. p̄seruine quall

Liber quintus

quoddam fundamentum non de operante principio. scilicet de deo creatore. quia ille ex nihilo aliquid fecit. sed intellexerunt hoc de materiali subiecto. id est de tota natura fundata in materia et exponit seipsum dicitur. Hoc est de natura omnium rationum id est de materia que est subiectum formarum naturalium. Sed si aliquid oritur ex nullis causis id videtur esse ortum ex nihilo. sed hoc fieri nequit ut aliquid oriatur ex nihilo. quod non

est possibile casus est
h^o m^o dⁱ t. talis qualem paulo ante diffiniuit in antiquis que sunt euent^o rem^o rari^o sine conuer^o eaz. Quid dicitur est de casu que hoc. Est ne nihil in rebus natura quod ture fiat. id est possit appellari casus vel fortuitum vel est aliquid. tunc si per quibus lateat vulgus cui ista vocabula veniunt. Notandum quod hoc pro ex nihilo nihil existere. vera est in conparatione ad causas particulares que in sua actione presupponit materiam. tamen in conparatione ad causam vltimam que est causa totius entis non est vera. unde dicitur deum omnia creasse ex nihilo. et fide tenemur. sed antiqui de isto modo productionis per creationem non loquebantur. sed primo modo. Unde Aristoteles primo philosophorum. Impossibile est aliquid fieri ex bis que non sunt. de hac enim opinione veniunt omnes que de natura sunt.

Aristoteles me^o id inquit in philosophis. Hec phia soluit questionem de casu. Et primo ostendit eam esse solutam ab aristotele. et ostendit modum eius. id est declarat quod licet casus non habeat causas per se. habet tamen causas per accidens. ibi. Ne sunt igitur. Primo dicitur. Aristoteles me^o. id est doctrina magis nutrit et dedit diffiniuit casum in philosophis. id est in philosophorum breui ratione. id est in principio veri. et veritati. et que sunt. Hoc. Quomodo in qua modo dicitur phia. Quomodo aliquid gerit. id est fit. gratia cuiuspiam rei. aliquid eius rei. et aliud obtingit quibusdam de causis que quod intendebat illud vocat casus. ut si aliquid causa colendi agri fodiens humum inueniat podium auri defossu. hec est nunctio auri creditur fortuitum. id est a casu accidisse. verum per se. talis euentus casualis

Proposa prima

nō ē de nōbi? i de nulla cā sicut dicebat diffinitio antiqz. nā eūct? casu.
atqz hz prias cās. qz pcurfus iopinat? r iprouisus supple ab eo q aliqd
fecit cā alteri? rei. videt opar? casuz. nisi em cultor agri foderet humum
q sup. fossio ē yna cā inētōis auri. r nisi eo loci. i. loco depositoz obrui fec
. i. absqz differ pecuniā suā q ē alta cā inētōis auri. auz nō eēt inuētū
igit fortuiti cause p pēdij. qd ex obui
is sibi r pfluētib? causis nō ex ge/
rentis intentōe puenit. Itaqz em vl
q auz obruit. vl q agz exercuit vt ea
pecunia repiret intendit. s. (vti dixi)
quo ille obruit. nūc fodisse cōuenit
atqz pcurrit. Licet igitur definire
casū esse inopinatū vt ex pfluētib?
causis in his que ob aliquid gerū/
tur euentum. Concurrere vero at/
qz confluere causas. facit ordo ille
ineuitabili cōnexionē procedens. q
de prouidentia fōte descendēs cun
cta suis locis tēporibusqz disponit.
¶ De sunt igit. Hic oñdit pbia q licz casus hēat cās nō tū habeat cās
p se. sed p accūs. di. De igit sūt cāe fortuiti cōpēdij. i. fortuiti eūct? qd for
tuitū p pēdij puenit ex caus? obuiis r pfluētib? nō ex intētiōe gerētis. nō em
ille q auz obruit vl q auz exercuit. i. fodit irēdit vt ea pecūia repiret. s. vt
dixi pter gerētis irētōez eūct? hūc fodere q ille obruit pecuniā. r pcurrit sup.
inētio pecūie. ¶ Notādū q cā efficiēs nō agit nisi moueat a fine. finis at nō
mouet nisi fin q ē in intētiōe r iō respectu illi? effect? q ē in intētiōe agēs est
cā p se. s. si aliqd ptiat i actiōe pter intētiōez agētis illi? agēs ē cā p accūs.
r sic casus qz ptiat pter intētiōez agētis nō hz eam agētē p se s. p accūs. ¶ Ex
igit diffinitio. pbia soluit sedam qōnez. oñdēdo qd sit casus. pcludit q
diffinitōez ei? ex iā dictis di. ¶ Igit diffinitio casū eēt eūctū inopinatuz ex
caus? pfluētib? i his q gerūt ob aliqd aliō. Tūc oñdit quō effect? casualis
cadit sub ordie puidētie. dicitū ē em q casus puenit ex causis pfluētib? q
aut cāe pfluāt h puenit ex ordie puidētie. vñ dē. Cās hō pcurrit r con
fluere facit iste ordo supple fatalis pcedēs iēuitabili cōnexionē. i. cāz. q descen
dens supple ordo de fonte puidētie cū cā dispōit suis tēpib? r locis.
¶ Notādū q diffinitio casus ē bona. qz p cā casus distinguit ab alijs

Notādū q casus fm
Aristo. est qn aliqd
fit ppter aliquē finē
vt fossio agri ppter
seminationē s. aliqd
altō eūct? ex qbusdā
caus? pter h qd intē
debat hoc est casus.
vt inētio thesauri ca?
sualis est q nō irēde/
batur a fossore agri.
Et q pter q inuētiō
thesauri est casualis
nō ideo q nō ē pūsa
a deo. s. qz nō ē pūsa
ab homie. r ita ca
sus nihil ē q ad deū
sed est aliqd q ad ho
minē pter cui? intēti
ōne r pūsiōne euentu

Liber quintus

p hoc qd dicitur casus est euen? inopinatus, excludit effect? necessario eueniens; vel vt frequenter sicut sole ortu vel hoicm uasq; cu qnq; digitis in vna manu. Talia em nō eueniunt casuali r inopinata. p hoc qd dicitur ex pluantib; causis excludit casus prio modo dicitur qui s'm antiquos ponebat product ex nulla pnextioe cap

Per h autē qd dicitur in his q gerunt ob aliquid a casu casualitas p se. casus em et fortuna sunt cause p actū et dicitur. r sicut ppter intentionē agentis

Dez primū. v. l.

Upls achemie scopulis.

Upls achemie scopulis.

Upls achemie scopulis.

Upls achemie scopulis.

Upls achemie scopulis.

Upls achemie scopulis.

Upls achemie scopulis.

Upls achemie scopulis.

Upls achemie scopulis.

Upls achemie scopulis.

Upls achemie scopulis.

Upls achemie scopulis.

Upls achemie scopulis.

Upls achemie scopulis.

Upls achemie scopulis.

Upls achemie scopulis.

Upls achemie scopulis.

Metrum primum quanti libri.

Upls achemie scopulis, vbi
versa sequentū Pectoribus
figit spicula pugna fugax Tigris r
eufrates vno sese fonte resoluūt Et
mor abiuctis dissociat aqs Si coe/
ant cursūq; itez reuocent, in vnum
Confluat alterni qd trahit vnda va
di Lōueniāt pupes r vulsi flumine
trunci Abirtaq; fortuitos implicet
vnda modos Quos tñ ipsa vagos
terre decliua casus Burgitis r la/
psi defluus ordo regit Sicq; pmiss/
sis fluitare videtur habentis Fors,
patitur frenos, ipsaq; lege meat

pl q tigris r eufrates sunt duo fluij ab eodez fonte pcedentes. q postea ab inuice diuidunt. r si itez pcurrāt necesse ē naues r alia q p ista flumi na deferunt pcurrere. q hōe pcurfus. puenit in qstū regunt decursu istoz flumioz. r tñ ē ppter intētionē istoz q regūt naues. eodez mō pcurfus cap ca sual qntis sit pter itēdōz spoz agentū. tñ pcurrāt s'm defluxū ordis fatal ex regimie diuie puidētie. r qntis nobis igrantib; ordinē diuie puidētie vi deat aliqd casuale r fortuitū tñ in ppartōe ad deū oia sūt ordiata r pulsa vñ dicit in lra. Tigris r eufrates resoluūt se vno fonte scopulis. i. ex pcausa tibi rupis achemie t mōz pēdie. vbi. l. pēdia fugax pugna spicula. i. sa gittas figit p ectorib; sequentū. est enim consuetudo parthorum q fugi endo pugnāt sagittādo a tergo r insequentes. r mor. i. parū post spaciū tigris r eufrates dissociant abiuctis aqs supple alqs. r si dicit fluij itez coeāt. i. pueniāt. r reuocent i vnu cursū. pfluat. i. opz pfluere. illd qd vnda alterni vadit. i. vntusq; fluij. trahit. i. secū duē. r pueniāt pupes r truci. vulsi

Liber quintus

Primo de Anaduerto in q̄. i. cognosco. quō casus stat cū putidētia. ⁊ ita
sentio sicut dixisti. ⁊ q̄rit boetius. Est ne vlla libertas arbitrii in hac serie
causaz sibi herētiū an fatalis catena. i. fatalis necessitas ⁊ stringit motus
i. affectus hūanorū aīorū. Tūc p̄bia. p̄bat libez arbitriū esse dicens. Liber
tas arbitrii est nō obstāre p̄dicta p̄ncione eāz neq̄ em fuerit. i. esse pote
rit vlla rōnalis natu
ra. d̄y. libertas arbi
trii eadē assit. et acci
pit hīc rōnal' natura
large p̄ q̄. q̄. h̄z co
gnitiōne intellectuā
p̄bat aut q̄ oi natu
re rōnali insit liberū
arbitriū dicēs. Illud
q̄d p̄t naturalr vti
rōne. id h̄z iudiciū
q̄ discernat vnū q̄d
q̄. s̄git p̄ se dīnoscit.
id ē discernit fugiē
da ⁊ optāda. q̄d autē
q̄s iudicat optandū
id p̄t. i. p̄sequit. et
refugit illū q̄d estiat
fugiendū. Quare q̄
est libertas volēdi et
nolēdi p̄t s̄ sic rō formari. Sē q̄d p̄ vti rōne h̄z iudiciū cognoscēdi
fugiēda ⁊ optāda. sed q̄d q̄s iudicat optandū p̄sequit. ⁊ q̄d iudicat fugi
endū hoc refugit. Sē q̄d p̄ vti rōne h̄z libatē volēdi ⁊ nolēdi. Notandū
dū q̄ dicit illū q̄d vti rōne h̄z iudiciū q̄ discernat vnū q̄d q̄. h̄ dicit ad
differētiā iudicij naturalis. q̄d ē in brutis q̄ nō iudicat vnū q̄d q̄ agendū
sed aliq̄d p̄diculare. sic ovīs nō iudicat de q̄libet fugiēdo sed tm de lupo. ⁊
apes nō h̄nt idustriā ad faciēdū aliq̄d op̄. nisi ad fauos mellis. sed iudici
um rōnis ē de q̄libet q̄ agunt. Notandū q̄ d̄t q̄ h̄ns rōnis iudiciū p̄ se
iudicat p̄sequēdū vel fugiēdū. licz em̄ byuta q̄damō cognoscāt fugiēda v̄
p̄sequēda. nō tm̄ p̄ se. q̄ nō sūt eā iudiciū. Hō autē nō solū cognoscit finem ⁊
ordinata i fine. s̄ cognoscit ea v̄t p̄ modū collatiōis ⁊ p̄ modū syllogisticū
etiā hō suū iudiciū iudicat ⁊ discernit. q̄ intellectus ē v̄t p̄ quersa supra se
S̄ h̄c nō in oibz. Dicoñdit p̄bia quō libez arbitriū diuersificat i
diuersis. s̄ in angelis ⁊ hoibz dicēs. H̄c. s̄ libertatē arbitrii nō p̄stitū eē
equā. i. eqlē in oibz. q̄ maior est in substātijs diuis q̄ in hoibz. Nā super
nis ⁊ diuinis substātijs inest p̄spicax iudiciū. i. infallibile iudiciū. ⁊ inest

Refugit hō q̄s estimat esse fugiēdū
Quare q̄b' inest rō: ipis etiam inest
volendi nolendiq; libertas S; h̄c
nō in oib' equā esse p̄stitū Nā sup/
nis diuinisq; substātijs ⁊ p̄spicax iu
diciū ⁊ incorrupta voluntas ⁊ effi
car optatoz p̄sto est potestas. Hū/
manas hō animas liberiores q̄dez
esse necesse est. cū se in mentis diuie
speculatōne conseruant. min' vero
cum dilabuntur ad corpora. minuf
q; etiam cum terrenis artubus col
ligantur ⁊ extrema vero est seruitus

Prosa sexta

et in corrupta volūtas. i. inflexibilis ad malū. et in eis est p̄sto. i. p̄ta effi
car p̄rare op̄atorū. q̄ si ē in eis ip̄edit̄mētū executōis. **Et** h̄o h̄ūanas ne
cessē esse liberiores q̄ p̄uāte i speculatiōe diuine mentis. min⁹ h̄o libere
sūt cū dilabunt ad corp̄a. i. ad curā rez corp̄aliū. et adhuc min⁹ libere sūt cū
colligant terrenis artub⁹. i. affectib⁹. q̄b⁹ min⁹ resiste. e p̄nt passiōib⁹ insur
gētib⁹. **Extrema** h̄o

cū vicijs dedite rōnis p̄prie posses
siōe ceciderit. **Mā** vbi oculos a sum
me luce vitatis ad inferiora et tene
brosa deiecerit mor iusticie nube ca
ligāt p̄niciosis turbāt affectib⁹. **Qu**
ibus accedēdo p̄sentiēdoq̄ quā in
uerere sibi adiuuāt fuitutē et sūt quo
dammodo p̄prie libertate captiue

et turbant p̄nicios affectib⁹. i. passiōib⁹ q̄b⁹ accedēdo et p̄sentiēdo adiuuāt
i. augmētāt fuitutē. q̄m sibi inuere. i. idurēt. et aie vitioso p̄ sunt q̄dāmō
captiue p̄pria librate. ¶ **Notādū** q̄ libez arbitriū ē libtas iudicādi et exe
q̄ndi res. ¶ **Et** fm̄ hoc sup̄ p̄mo p̄b̄ermentias. libez arbitriū ē de volūate
iudiciū ai nullo extrinsecō aut violētē cogēte aut violētē ip̄editēre nullo co
gente ad faciēdū q̄d displicet. nullo ip̄editēre ne fiet q̄d placet. ¶ **Notādū** q̄
liberū arbitriū i duob⁹ p̄sistit i librate iudicādi et i librate exeq̄ndi iu
dicata. **Prīmū**. i. librate iudicādi ip̄edit̄ i gr̄atia. s. librate exeq̄ndi ip̄edit̄
ip̄otētia executōis et corruptio volūtas. **Qu** n̄q̄ em̄ possū bonū p̄ficere tū
volūate corrupta vitio n̄ p̄ficim⁹. In subst̄t̄ h̄s aut̄ sep̄at⁹ n̄ ē i gr̄atia iu
dicādi nec ip̄otētia p̄ficiēdi. nec corruptio volūtas. q̄ i eis ē maxia libtas
arbitriū. In intelligētie em̄ i nullo fallunt. q̄ h̄nt p̄p̄icax iudiciū. et nunq̄ vo
lūt nisi bonū. q̄ i eis ē corrupta volūtas. et p̄nt p̄ficere q̄cqd̄ desiderāt. q̄ in
eis ē efficax p̄tas op̄atorū. ¶ **Notādū** q̄ q̄dā dixerūt fuisse de itētiōne plato
nis aīas h̄ūanas silēē creatas i celo. et postea descēdere i corp̄a et i eis det̄
neri tāq̄ i vīnēul̄ fm̄ illos q̄d⁹ libertatis aīaz h̄ūanaz q̄s p̄t̄ i h̄a sic di
stinguūt. s. q̄ cū sint i celo create i p̄p̄latōe diuine mēt̄s sūt maxie libere
cū at̄ d̄siderio corp̄oz ic̄p̄t̄ sūt d̄scēdēre ad corp⁹ sūt min⁹ libere. cū at̄ iā sūt
colligate corp̄ib⁹ adhuc sūt min⁹ libere s. mima libtas ē i eis q̄n̄ subdunt̄
vit̄ijs. **Ista** t̄n̄ expositio nō tenet fm̄ vitatē. iō aliter exp̄dit̄ q̄ illas aīas
necessē esse liberiores q̄ p̄p̄latōis diuine iūit̄ vt aie p̄tuosoz et p̄p̄la
rioz q̄ p̄ cōuersatio i celis ē. **Iste** aut̄ sunt min⁹ libere q̄ dilabunt̄ ad cor
pora. i. que descendūt ad curā rez corp̄oraliū sicut sunt p̄actia q̄ negocian
tur circa bona p̄p̄alia ad cōem vititatem dispensanda. adhuc min⁹ libere

Libri quintus

sunt aie q̄ terrenis artubz colligant. i. q̄ descēdūt ad curā dū p̄tū corp̄ et
p̄tū vilitatē. mīme autē libere sunt q̄ sub dte vitijs rōne amittūt. Vicio
sus em̄ nō vnt̄ em̄ dñt ē seru⁹. sed tot dñoz h̄t vitiōz fm̄ br̄m Augusti.

¶ Querit ille. Hic on̄ dicit p̄bia quō ac̄t̄ liberi arbitrii cadūt sub puiden
tia diuina. qz p̄ter hoc q̄ diuina p̄gnitio se exēdit ad oīa di. Que oīa dicta

q̄ ad diuersos q̄d̄ v̄/
bertatis et q̄ ad oēs
acc̄t̄. Depuēientes
cernit ille intuitu. p̄/
uidentiē diuine eun̄
era. p̄spiciē. et q̄ p̄
destinata disponit suis
meritis reddendo

bonis bona et malis
mala. et hoc p̄firmat
auctoritate greca que
sonat in latino. Oīa
videt de⁹ et oīa audit

¶ Hel̄ fm̄ altos sonat.
De⁹ illustrat oīa clar
rius q̄ sol. ¶ Foran
dū q̄ lz diuina puiden
tia ab eterno oīa p̄
sperit. non tū p̄per
B̄ necessitatē libez ar
bitriū ad faciēdū bo
nū vl̄ malum. qz fm̄
Aristo. iij. et̄bi. Hō
est dñs suaz opatio
nū a p̄cipio vsqz ad
finē. et q̄ fm̄ merita
opationū liberi arbi
trij recipit penam vel p̄m̄ū.

¶ Uro clarū lumine p̄hebū. Istū ē sc̄m̄ metrum hui⁹ quinti. qd̄
d̄ archilogicū ab inuētoze. da c̄llicū a pede p̄dn̄alite. In q̄ p̄bi/
loph̄ia cōmēdat excellētiā diuine cognitiōis in p̄patione ad solē
materialē di. Homer⁹ oris mellisui. i. dulcis eloquentie. canit. i. describit
p̄hebū. i. solem clarum puro lumine. Foran em̄ homerus fecit librum
de claritate solis. qui. f. sol non valet p̄umpē. i. penetrare int̄imayiscera. i.
p̄funda terre et pelagi. i. maris. Infirma id est debili lucer adioruz. haud
sic id est non sic habet se conditor. magni orbis. scilicet deus. sed ipse sua
cognitione penetrat oīa cū n̄h̄ il possit ip̄m̄ latere. h̄uic. f. p̄d̄tori t̄uenti.

¶ Que tñ ille ab eterno cūcta prospiciēs puidētie cernit intuitus. et suis queqz meritis p̄destinata disponit. (omnia videt et omnia audit)

¶ Metrum sc̄m̄ libri quinti

Uro clarum lumine p̄hebū
Abellisui canit oris homer⁹

¶ Qui tamen intima viscera terre
Non valet aut pelagi radioz

¶ Infirma prorumpere luce

¶ Haud si magni conditor orbis

¶ Huic ex alto cuncta tuenti

¶ Nulla terre more resistunt

¶ Non nor atris nubibus obstat

¶ Que sint que fuerint veniūtqz

¶ Uno mentis cernit in ictu

¶ Quem quia respicit omnia solus

¶ Metrum secundū libri quinti.

¶ Uro clarū lumine p̄hebū. Istū ē sc̄m̄ metrum hui⁹ quinti. qd̄
d̄ archilogicū ab inuētoze. da c̄llicū a pede p̄dn̄alite. In q̄ p̄bi/
loph̄ia cōmēdat excellētiā diuine cognitiōis in p̄patione ad solē
materialē di. Homer⁹ oris mellisui. i. dulcis eloquentie. canit. i. describit
p̄hebū. i. solem clarum puro lumine. Foran em̄ homerus fecit librum
de claritate solis. qui. f. sol non valet p̄umpē. i. penetrare int̄imayiscera. i.
p̄funda terre et pelagi. i. maris. Infirma id est debili lucer adioruz. haud
sic id est non sic habet se conditor. magni orbis. scilicet deus. sed ipse sua
cognitione penetrat oīa cū n̄h̄ il possit ip̄m̄ latere. h̄uic. f. p̄d̄tori t̄uenti.

Prosa tertia

respicenti. cuncta ex alto. s. celo terre sibi resistunt. nulla mole. i. magnitudine
sicut obfistunt radijs solis. nec etiam nox obscura obstat sibi aris nubibus.
Imo in vno actu mens. i. in vno merali intuitu. cenit q sunt qru ad pntia
q fuerit qru ad pntia. q veniunt qru ad futura. que. s. conditor. q resp
cit oia sol' tu poteris dicere vtz sole. Notandū lz de oia p hēdo pvideat

Terū possis dicere solem.

Prosa tertia libri quinti:

Um ego En in quā difficiliōri
rursus ābiguitate p̄fūdōr.

Que nā inq̄t ē ista. iam em̄ q̄b' ptur
bare p̄iecto. B. Nimiū inq̄ aduer/
sari ac repugnare videtur. p̄noscere
vniuersa deū z eē vllū libertatis ar
bitriū. Nā si cūcta p̄spicit de'. neq̄
falli vllō mō pōt euenire necesse est
q̄s puidētia futurum esse p̄viderit
Quare si ab eterno non facta hoīm

determinatione nature necessitant ad sua opa. Prosa tertia qnti li.

Um ego. En in quā. Hic incipit tertia p̄sa hui' qnti. in q̄ Boe:
abijcit p̄dicta ondens nō posse sit stare puidētia z lib'z arbi
trū. Et p̄io p̄mittit q̄ dicta p̄nt hē dubitationē. sc̄bo ponit rō
nē dubitationis. ibi. Nunq̄ in quā. P̄io de. Cum p̄ tunc finitū p̄dictis
Ego Boe. inquam. O p̄bia rursus ego confundor difficiliōri ābiguit
tate. Et querit p̄bia. quēnā est ista ābiguitas. iam em̄ contexto. i. iudic
eo. quib' tu p̄urbare. i. p̄urbatis. ¶ Notandū q̄ cōiectare est ex aliquib'z
signis aliqd̄ putare. sic p̄bia p̄iectat p̄ locū a cōiter accidētib' dubitatio
nē boetij. qz cōiter q̄ru q̄ loq̄bant s̄ puidētia z lib'z arbitrio dubitabāt
de cōpassibilitate eorū.

¶ Nimiū in quā. Hic Boe exprimit suā dubitationē ondens puidētia
z lib'z arbitriū esse incōpassibilia. Primo facit h. sc̄bo excludit q̄sdaz vi
as quibus aliqui conabantur defendere puidētia. ibi. Quid igitur.
Ad pbandum ergo incōpassibilitatem predictorū ponit tres rāōes
Secunda ibi. Ad hec tertia ibi. Postremo. Primo pōit primā rōnē. sc̄bo
excludit quādam solutionem eius ibi. Neq̄ em̄. Primo modo dicit. Ad

L

Liber quintus

miū videt aduersari z repugnare deū p̄noscere vniuersa. z eē vllū libertatis
arbitriū. Qd autē ista repugnāt. p̄bat. Nā q̄ de p̄spicit cuncta. neq̄ vllō
mō fallit p̄r. necesse ē euentre illud q̄d p̄uidētia p̄uidēre esse futuz q̄d si nō
euentret falleret p̄uidēt. Quare si ab eterno nō mō. i. nō t̄m facta hoim
sed etiā p̄silia z volūtat̄ p̄noscit. nulla erit libertas arbitrii sed oīa euenti
rēt̄ necessitate. Qd

autē de sua p̄uidētia
oīa cogit̄ declarat.
Neq̄ em̄ pot̄ existe
re aliq̄d factū v̄l ali
qua volūtat̄. nisi q̄m
p̄senserit. p̄fuerit p̄
uidētia diuina nescia
idē nō potēs falli nō
p̄t̄ aliter euentre q̄
p̄uisa sunt. nā si va
lent detoz q̄ri alioz sū
scz vt aliter euentant
q̄ p̄uisa sunt nō ert
iā firma p̄fētia det
sed pot̄ erit incerta
opinio. q̄d iudico nes
fas credere de deo
¶ Notandū q̄ ex ista
sic format̄ ratio. Nō
la q̄ p̄uidēt̄ infallib̄
lit̄ de necessitate eue
ntunt. sed oīa p̄uidē
tur a dō infallibiliter
ergo oīa de necessita
te euentiūt. z sic perit
libertas arbitrii.

¶ Notandū q̄ scia. d̄ci non est opinio. qz opinio est eoz q̄ sic z aliter se p̄t̄
b̄re ex primo posterioz. scia autē est eoz que nō p̄t̄ se aliter b̄re. q̄ scia. vel
nō est d̄ceda opinio.

¶ Neq̄ em̄ illā p̄bo rōnem. Dic̄ p̄bia excludit̄ q̄ndā r̄stionē q̄ possēt
dari ad p̄dictam rōnem. Et primo possit̄ eam. sc̄do eā excludit̄. ibi. Quā
si vo. Primo dicit̄. Neq̄ em̄ p̄bo. i. approbo illam rationem. i. respon̄ s̄dey
q̄ quidā credūt se posse dissoluere nodū id est difficultatē q̄stionis. Autē
em̄ non ideo q̄d esse venturū. q̄m p̄uidētia prospererit illud esse futuz
id est venturum. sed potius econtrario id est econuerso. q̄m q̄d futuz est
illud nō posse latere diuinā p̄uidētia. q. d. euentus rei est causa p̄scie z h̄

modo s̄z etiā cōsimilia volūtat̄es q̄
p̄noscit. nulla erit arbitrii libertas.
Neq̄ em̄ vel factū aliud vllū. v̄l q̄
libet existere poterit voluntas. nisi
quā nescia falli p̄uidētia diuina p̄sen
serit. nā si alioz sū q̄ p̄uisa sūt detoz
queri valent. nō iā erit futuri firma
p̄sentia. s̄z opinio pot̄ incerta. q̄d
de deo credere nefas iudico. Ne
q̄ ei illā p̄bo rōez qua se q̄dā ere
dūt hūc q̄stiois nodū posse dissolue
re. Autē ei nō idō q̄d eē euentuz q̄m
id futuz p̄uidētia futuz esse pro
spererit. sed econtrario pot̄. q̄m q̄d
futuz est id diuinā p̄uidētia la
tere nō posse. Eoz modo necessa
riū est hoc i p̄trariā relabi p̄tez. neq̄

Prosa tertia

ecouerso. & ideo ex euentu dicitur concludi necessitas p̄scie. nō ecouerso fm. eos.
Et isto mō necessariū est. hoc. s. qd̄ concludit de euentu. relabi in p̄scia p̄re scz
vt qd̄ concludit de euentu. hoc concludat de p̄scia. Neq̄ em̄ necesse ē cōtingere
q̄ prouident fm. eos que futura sunt. necesse est prouideri. ¶ Notandū q̄
prior rō p̄cedebat q̄ oia futura de necessitate euentū qz de ifallibilz p̄re

em̄ necesse esse p̄tingere q̄ puidetur.
sz necesse esse q̄ futura sunt puideri.

Quasi x̄o q̄ cui⁹ rei causa sit p̄re/
sciētia. ne futuroz necessitas. an fu/
turoz necessitas causa prouidentie
laboret. Ac nō illud demonstrare ni/
tamur. quoquo modo se habeat or/
do causarū. necessariū esse euentū p̄/
scitaz rez. etiā si p̄scia futuris rob⁹.
eueniendi necessitatez nō videat in/
ferre. Et em̄ si q̄spiā sedeat opinio/
nem qz eū sedere p̄iectat veram esse
necesse est. Atqz ecouerso rursus si
de quopiā vera sit opinio qm̄ sedet
eū sedere necesse est. In vtroqz igit
necessitas inest. In hoc q̄dez seden/
di. at vero in altero x̄itatis. sed nō
idcirco q̄sqz sedet qm̄ x̄a est opinio
sz hec poti⁹ vera est qm̄ quēpiā sede
re p̄cessit. Ita cuz causa veritatis
ex altera parte procedat. inest tamē
cōis in vtraqz necessitas. Similia

in sedere ē necessitas sedendi in altero scilicet in opinioe est necessitas ve
ritatis. Sed non idcirco quisqz sedet supple causaliter. quoniam. vera

uider. n̄sto aut̄ q̄rū/
dā d̄r p̄scia. Dicit ei
nō ideo qz de p̄scia
futura necessario eue
niūt sz qz v̄tura sūt
ideo den̄ca puidetur.
¶ Quasi x̄o. Hic ex
cludit istā r̄sionē d̄
cēs. Ista respōsio p
cedit q̄ si laboraretur
querēdo cui⁹ rei cā sit
p̄scia. vtrū sit cā nes
cessitatis futuroz v̄
vtrum necessitas fu
turoz sit cā. puidēte
sed nos nitamur id ē
laboram⁹ hoc d̄mon
strare. s. necessariū eē
euentū rez. p̄scitaruz
q̄q̄ mō. i. q̄cūqz mō
se habeat ordo causa
rum. & si pro quānis
p̄scia non videat infer
re necessitatē eueniē
di rebus futuris. qd̄
declarat i. exēplo d̄.
Si aliq̄s sedeat nes
cessē ē opinioe eē ve
rā que p̄iectat eū se/
dere. & ecouerso si de
aliq̄ x̄a sit opinio qz
sedet necesse est cum
sedere. igit in vtroqz
s. i. opinioe et sedere ē
necessitas in hoc scz

Liber quintus

est optio. q̄ vitas opinionis nō ē cā sessionis. sed hec s̄ opinio pot̄ ē p̄
qm̄ p̄cessit quēpiā. i. aliquē sedere. 2 ita cū cā vitat̄ ex altera p̄cedat. tñ
in vtroq̄ ē cōis necessitas. 2 eodē mō p̄tingit arguere de puidētia. 2 de
his q̄ puidētur. vñ d̄t. par. i. māifestū ē rōcari d̄ puidētia 2 reb̄o futu
ris. Nā est p̄ q̄uis idarco puidēt qm̄ futura sūt. nō tñ tō eueniūt qm̄ p
uidēt nihilominus
tñ necesse ē a dō l'vēs
tu p̄uideri. vñ pui
sa euenire ita q̄ vtrū
q̄ p̄i iest necessitas
q̄uis alci cālitat̄.
q̄d solū satis est. i. suf
ficit ad p̄mēdam li
b̄ritatē arbitrij. No
tādū q̄ respōsio ista
quā innuit in lra vi
des fuisse ipse orige
nis. q̄ supra eplaz ad
Ro. sic d̄t. n̄ p̄p̄erea
aliqd̄ d̄t q̄ illd̄ de
scit futurū. sed q̄ fu
turū est iō scit a deo
anteq̄ fiat. Qd̄ tñ
potest itelligi dupl̄.
Uno mō q̄ euentus
rei sit cā p̄scie s̄m rō
nem p̄cēntie. 2 sic re
sponso est vera. Alio mō pōt̄ itelligi q̄ euet̄ rei sit cā p̄scie s̄m ex̄tiaz. 2
sic ē falsa. 2 h̄ mō improbat̄ hic a boetio. P̄io q̄ oñ d̄t boe. q̄ ista r̄sio nō
est ad p̄positū. sc̄o oñ d̄t q̄ n̄ includit vitatē. ibi Bā p̄o. ¶ Jam p̄o
Dic p̄ha oñ d̄t q̄ ista r̄sio icludat falsitatē. q̄z ponit q̄ aliqd̄ t̄pale sit cau
sa eterni. d̄cūt em̄ q̄ res future sint cā p̄uisionis eternē. vñ d̄t. Bā p̄o pre
post̄ez ē. i. p̄uic sū est. vt euet̄ rez t̄paliū dicat̄ ēē cā eternē p̄scie. q̄d d̄cūt i
ista r̄sioe vñ sub̄it. Quid ē aliud arbitrari deum. iō puidēte futura qm̄
sunt euentura q̄ putare q̄ olim acciderūt. i. t̄pa futura esse cām sūme puidē
tie. q̄ d̄. nihil ē aliud dicere. ¶ Horādū q̄ nullū t̄pale ē cā eterni s̄z portus
ecōuerlo. Indigni em̄ nō ē cā dignioris. eo q̄ cā dignior est effectu. t̄pale
le aut̄ idigni ē eterno. sicut corruptibile incorruptibile. q̄ zē. ¶ Ad hec
sicut. Hic ponit sc̄dam r̄sionē ad probandū secundā p̄clusionē dicens:
Ad hec supple p̄d̄c̄ta addenda est hec rō. sicut cum sc̄o ēē quid. i. aliqd̄
necesse est ip̄m esse. ita cum noui quid futurū necesse est idipsum esse fu
turum. sic is̄t̄ur sit id est contingit vt euentus rei p̄scite nequeat euenire

Prosa tertia

¶ Notandū q̄ rō se p̄t̄ formati. sicut se h̄z scia respectu sc̄billis p̄nt̄. sic
p̄scia respectu effec̄t̄ futuri. sed cū scio in p̄nt̄i aliqd̄ eē. necesse ē ip̄m esse
ergo cū p̄scitur aliqd̄ futurū eē necesse est ip̄m futurū eē. s̄z de p̄scitur oīa
futura. q̄ necesse ē euenir̄. 7 sic iterū tollitur libertas arbitrii.

¶ Postremo si qd̄ aliqd̄. Hic ponit tertiā rōnem ad idē dicens. Si q̄s

sicuti cum qd̄ esse scio: id ip̄m esse ne
cesse est: ita cū qd̄ futurū noui id ip̄m
futurū esse necesse est. sic fit igitur vt
euent̄ p̄scite rei neq̄at euitari. Pro
stremo si qd̄ aliqd̄ alioz sū q̄ sese res
h̄z existimet id nō modo scientia nō
est. s̄z est opinio fallax ab scientie ve
ritate longe diuersa. Quare si quid
ita futurū est vt eius certus ac neces
sarius nō sit euentus: id euenturū
esse p̄sciri qui poterit Sicut enim
scientia ipsa impermixta est falsita
ti. ita id quod ab ea cōcipit̄ esse ali
ter q̄ concipitur nequit. Ea nanq̄
causa est cur mendacio scientia ca
reat: q̄ se ita rem quāq̄ habere ne
cesse est: vt̄i eam sese h̄re sciētia con

existimet aliqd̄ eē ali
orsū. I. aliter q̄ res se
h̄z. illud nō mō. i. nō
tū nō est sc̄. s̄z
fallax opinio lōge di
uersa a veritate sc̄ie. q̄
re si aliqd̄ ita futurū
est vt̄ eius euent̄ non
sit cert̄ 7 necessarī q̄
mō illud poterit p̄sc̄
ri euent̄. q̄ di. nullo
mō. Cui rōnez assu
gnat̄ dices. Sic ip̄a
sc̄ia est impermixta falsi
tati. sic illud qd̄ cōci
pitur ab ea nō p̄t̄ ali
ter esse q̄ cōcipitur.
q̄ si possit ab̄ se h̄re
sciētia poterit esse fal
sa. vñ subdit. ita est
cā q̄re sc̄ia carcat mē
dacio. q̄ necesse est
vnāquāq̄ rem ita se
h̄re sicut sc̄ia cōpres
hendit eam sese h̄re:
¶ Notandū q̄ ratio
quā intendit̄ est ista

Quicumq̄ existimat rem aliter esse q̄ est eius estimatio est falsa 7 nō ē
sc̄ia sed fallax opinio. ergo si deus p̄scit̄ aliquod futurum esse. 7 si ip̄m nō
necessario euenit sicut p̄scit̄ p̄scia dei. non erit sc̄ia sed fallax opinio. ergo
futura a deo p̄scissa necessario eueniunt. 7 sic patet libert̄ arbitrii.

¶ Quid igitur. Hic p̄bia improbat̄ modos quibus aliqui nituntur
saluare p̄uidenciam. 7 primo querit̄ quomodo possit saluari p̄uiden
tia diuina improbando duos modos quibus aliqui conabantur ip̄az sal
uare. Secundo ponit̄ tertium modum similiter ipsum improbando. sectū
da ibi. Quod si apud P̄mo dicit̄. Quid igitur dicemus. quonam modo
dicit̄ potest. q̄ deus p̄noscat̄ hec futura incerta. P̄mus modus est. vt̄ di

Liber quintus

caſ deum ea q̄ puidet iudicare infallibiliter q̄uis poſſint nō euentre. ſed id eſt incōueniēs. q̄ tūc falleret ſua puidētia. vñ de. Nā ſi de cēſet. i iudicet euenire infallibiliter que certam poſſibile eſt nō euentre fallitur ſupple deus q̄d nō mō. ſ. nō tm̄ nephās eſt ſentire de deo. ſed etiam nephās ē vo cepferre Secundus modus eſt vt dicatur deum puidere futura in dēcor minare ſicut ſūt futu ra. ſed iſto mō puidē t nō ē certa. vñ de. Si de decernit iſta futura eſſe q̄ pro uident i dēterminare ſicut ſūt. vt. ſ. cognoſcat ea. eq̄. ſ. eq̄. ſ. poſ ſe fieri vel nō fieri. q̄ eſt iſta p̄ſcia q̄ nihil certū nihil ſtabile cō p̄hēdit. q̄ ſi dicat. tal̄ p̄uidētia nulla eſt ⁊ q̄d hec p̄ſcia refert id ē differt ab illo va ticinioridictolo Ti reſie. q̄ dicebat. quic q̄d dicā h̄ erit vt nō erit. Quid etiā. i. i. q̄ diuina p̄uidētia p̄ ſtiterit. ſ. p̄ualebit h̄nana opinioe ſi tu dicat incerta. ſic ho mines ea q̄z euent⁹ eſt incert⁹. q. v. i. nul lo differt. ¶ Notādū q̄ cū tireſia vidiffet duos ſerpentes ſil̄ cotre proſecto baculo ipſos ſepauit ab inuicē ⁊ mutat⁹ fuit in mulierem. poſt ſep̄tūz ſterū ſerōtes coeuntes baculos ſep̄auit. ⁊ mutatus fuit in virū. Cū autē orta fuiffet diſſenſio inter iouem ⁊ iunonē an maior eſſet delectatio in coitu viri q̄ mulieris. Elec⁹ fuit tireſtas in iudicē q̄ expert⁹ erat ſortē vtri uſq̄ ſer⁹. Cū autē diceret maiorē eſſe delectationē mulieris Juno. cōmo ta excecavit ipſm̄. Inp̄ter autē ſit miſer⁹ in recōp̄ſaz amiſſi viſus dedit ſibi ipſm̄ vaticinādi. Fuit autē hec ſua vaticinatio. q̄cqd dicā erit vel n̄ erit. ſi q̄ de nō aliter p̄ſciet fut̄a in dēterminata niſi qz erunt vel non erunt. nō diff̄rret ſua p̄ſcētia a p̄ſcētia tireſtie quod eſt ridiculoſum. ¶ Quod ſi apud illū rerum. Dic̄ poſit certum modum conantiū ſal uare p̄uidētiā. ⁊ eſt vt ponamus omnia euenire de neceſſitate ⁊ au

Proposa tertia.

feramus liberum arbitrium. Primo ergo ponit istum modum. Secundo ostendit que inconuenientia sequantur ad ipsum. ibi. Quo semel. Tercio ergo concludit istum modum dicens. Quod si apud illum certissimum fontem omnium rerum nihil potest esse incerti. certus est euentus eorum que ipse firmiter precluerit futura. quare nulla erit libertas humanis co-

simū fontez nihil incerti esse potest: certus eoz est euentus q̄ futura firmiter ille p̄scierit. Quare nulla est humanis p̄silijs actionibusq̄ libertas: quas diuina mens sine falsitatis errore cuncta p̄spiciens ad vnū alligat ⁊ p̄stringit euentū. Quo semel recepto quantus occasus hūanarum rerū p̄sequatur liquet. Frustra em̄ bonis malisq̄ p̄mia p̄seue proponūtur: q̄ nullus meruit liber ac volūtari⁹ mor⁹ aior. Ibiq̄ oīm videbit iniquissimū qd̄ nūc equissimum iudicat v̄l puniri ip̄obos v̄l remunerari probos quos ad alterutrum nō propria mittit voluntas: sed futuri cogat certa necessitas: nec vitia igitur nec virtutes quicq̄ fuerint.

que ex parte dei. Tercio que ex parte coniunctionis hominum ad deum. Secunda ibi. Quo nihil. Tercia ibi. Igitur nec sperandi. Inconuenientia ex parte hominum. Si nō sit liberum arbitrium frustra proponuntur hominibus pene vel p̄mia. ⁊ iniuste puniuntur mali ⁊ premiuntur boni. Hec erunt vitia nec virtutes in hominibus sicut nec in alijs que agunt necessitate nature ⁊ non libertate animi. Unde dicit Quo se-

silijs ⁊ actiōibus q̄ diuina mens sine errore falsitatis cuncta p̄spiciens alioq̄ p̄stringit ad vnū euentum

¶ Notandū q̄ nulla mutatio cadit circa fontem omnium rerum quia cognitio ei⁹ nō p̄esse incerta. etiam si esset incerta esset perfecta ⁊ diminuta. Si ergo est certa res spectu futuroz necesse est vt omnia futura p̄scita a deo necessario euentiant.

¶ Quo semel recepto quantus occasus. ¶ Hic ponit inconuenientia que sequuntur si auferatur liberum arbitrium. Et primo ostendit que inconuenientia sequuntur ex prebominum. Secundo

Liber quintus

mel recepto. i. posteo. s. vt negetur libez arbitriū. liquet. s. manifestus ē qñ
tus occasus. i. qñta destructio hūanaz rep. psequat. Frustra em̄ pponit
tur bōnis p̄mia z malis pene. ita statuta z leges hūane erūt iustes q̄ pe
nas z p̄mia statuūt q̄ null' mor' aīoz liber de volūtari' meruit. z illud vñ
debit iniquissimū oim q̄ d nūc iudicat eq̄ssimū. s. punire iprobos. z remune
rari. p̄bos q̄s ad alte
rari. i. ad p̄bitatem
vñ iprobitatē nō m̄t
tū p̄pria voluntas
sed cogit certa neces
sitas futurū. igit vñ
tutes z vicia nō fies
runt q̄. s. sed potius
erit mixta z indifere
ta cōsilio oim meris
roz. s. bonoz z malo
rū. ¶ **A**ta q̄ oēs
p̄rut s z vicia or̄un
tur ex lib̄ra electōne
boni z mali. z sim̄ li
ter puniō z remūet
ratio sūt p̄pter liberā
actōne boni vel ma
li. Si q̄ tollitur liber
tas arbitriū nō erit li
bera electio nec libe
ra actio bona vel ma
la. z p̄ p̄ns nulla erit vñ z nullū vitiū z iniuste mal' p̄niet cū ex neces
sitate malū opes z iniuste bon' p̄niet cū ex necessitate opes bonū. q̄d est
absurdū dicere. ¶ **Q**uoq̄ nihil scelerat'. **H**ic oñdit incōueniēs q̄d se
quis ex pre. dei. s. q̄ de' erit aūtor maloz. vñ d̄t. Cū ois ordo rep. ducatur
ex p̄uidētia diuina. z si nihil liceat libere fieri ex hūanis cōsilijs sic. i. sequit'
vt vicia n̄a referantur ad aūtorē oim sup. deū. q̄ nihil scelerat' excogita
ri p̄t q̄ deū dicere aūtorē maloz. q̄d tñ necessariū est ablata libertate
necessario ē ab agente z a p̄ducēte. Si q̄ actio volūtari' n̄a non est libera
defect' actōis s̄m volūtatem reducatur in deū sic de' erit cā defectuū n̄so
rū. q̄d est absurdū. ¶ **I**git nec sperādi. **H**ic ponit incōueniētia q̄ sequunt'
ex cōiūctōe hoīs ad deū q̄ tolleretur act' deprecādi z act' sperādi q̄d ma
xime cōiūngimur deo. **H**ic d̄t. **I**gitur si tollitur libez arbitrium nec vlla
ratio est sperādi aliq̄d nec deprecādi iter deū z hoies. **Q**uid em̄ q̄sq̄ de
p̄ccetur vñ speret si series indifereza cōnectit oia optanda. q̄ d. frustra fieret

Metrum tertium

verū q̄ ḡt̄ aufereſt illud vnicū p̄meritū. ſ. ſpandit̄ deprecādi iter deū z ho/
mines. vocat̄ autē ſpez z deprecationē p̄meritū. qz iſtis mercamur oīa. bñſis
cia. vñ ſubdit. ſi q̄dē p̄cio iuſt̄ hūilitatis nos hoīes p̄meremur iſtiabib
lē vice. ſ. retributorēs diuīe gr̄e q̄ mod⁹ deprecādi ſol⁹ ē q̄ hoīes videant̄ poſ
ſe colloq̄ cū deo. z p̄iūgi iacceſſe. ſ. iacceſſibili luci ſup. deo pulſq̄ hoīes im

diuīe gr̄e p̄meremur ā ſol⁹ mod⁹ eſt
quo cū deo colloq̄ homies poſſe
deant. illiq̄ iacceſſe luci p̄iū quo/
q̄ q̄ impetrent ip̄a ſupplicādi rōe
p̄iūgi. q̄ ſi recepta futuroꝝ neceſſita
te nihil vīriū habere credāt qd̄ erit
quo ſummo illi reruz principi. con/
necti atq̄ adherere poſſim⁹. Quare
neceſſe erit humanū gen⁹ (vti pau/
loante cātabas) diſſeptū atq̄ diſiū/
ctum ſuo fonte fatiſcere.

Metrum tertium libri quinti.

Tenam diſcors federa rerum

Cauſa reſoluit quis tāta de⁹

Uletis ſtatuit bella duobus

Ut que carptun ſingula conſtent

dem actu inſinuat⁹ deo indigentiam n̄ ſam nō q̄ deo p̄ inſinuationē no
ſtrā aliqd̄ immoſcat qd̄ prius ignorauerit. ſed vt nos ipſa inſinuatōe vr̄a
do conſideremus in hīs eſſe recurrendum ad diuinum auxilium. Actus
autē ſpandit̄ p̄inet ad voluntatē. qz ei⁹ obiectum ē bonū futuroꝝ p̄ iſtum autē
actum adheremus deo tanquā p̄fecto principio bonitatis innitēris ei⁹ au
p̄lito ad p̄ſequentiū bonū q̄ indigem⁹. ſed ſi h̄mōi bonum neceſſario eueni⁹
ret. vel impoſſibile eſſe euenire vtterq̄ act⁹ tā deprecādi q̄ ſperādi eēt inu
tilis.

Metrum tertium quinti libri.

Tenā diſcors federa rerum. Hic incipit tertium metrum q̄nti qd̄ dicit
tur a ſonctū. vel ſm̄ alios archilogiū ab inērore. dactylicū a pede
p̄oñante in q̄ facit exclamarōes ſup̄ incōpaſſibilitate. q̄ apparet in
ter p̄iuidentiā z libez arbitrium. Et p̄imo q̄nti q̄relint incōpaſſibilia cur

petrent quod petunt
pri⁹ em̄ p̄ces porrigi
mus q̄ effectū peti/
tionis conſequar
q̄. ſ. ſpez et deprecatio
ſi nihil credāt p̄re vt
rium recepta id ē cō
ceſſa neceſſitate futu
rorū quid erit q̄ con
iungi poſſim⁹ illi ſū
mo principi reruz. q.
di. nihil. q̄re neceſſe
erit gen⁹ hūanū diſ
ſeptū. ſ. diſiunctum
ſuo fonte id eſt a ſuo
principio ſup. a deo
fatiſcere id ē deſcere
vti pauloante cantra
bas i ſexto metro q̄r
ti libri. ¶ Notanduz
q̄ act⁹ deprecādi ſpe
erat ad intellectū et ē
oīo ſm̄ Jo. Damaf.
aſcenſus intellect⁹ ad
deum vt̄ in deū q̄ q̄

Libertus quintus

per se considerata sint passibilia. sedo ponit rñsionē ad h. tertio p rñsionē ob
q̄cit. q̄ro obiectionē soluit. scda ibi. An nulla. tertia ibi. Sed cur tāto. q̄r
ta ibi. Aut cū mētē ¶ Prio dē. Quenā discors cā resolut. i. sepat. federa
id ē p cordias rez. s. puidērie dīuine. z liberi arbitrij ne paritāf se sil. aur q̄s
de rāta bella statuit duobz veris vt singla vera q̄ carpat. i. sigillatiz vt

diuissim accepta con
stent. i. pmanēt eadē
mētē. i. pūcta no
lunt iugari. i. copula
ri seinnicē ppariēdo
Tunc pōnit rñsionē
dicēs. Ad istis duo
bus veris. s. puiden/
tiet libero arbitrio
nulla est discordia. s.
apparetia discordie
puenit ex debilitate
nri intellect. vñ dic

An est nota solutio
nis nulla ē discordia veris. sed sp certa cōherēt sibi. sed mēs nra obruta. i.
opssa mēbris cecis. i. cecātibz aiām. illa neq̄ igne. i. splēdore oppssi lumī
nis. i. intellect. noscere tenues. i. subtiles. ner. i. pūctiōes rez q̄ videntur
discordare. ¶ Horādū si p̄siderem? puidēria dīuinā p se possibīle est eaz
esset p̄siderem? libez arbitriū p se. etiā possibile est id esse. vt patz ex dicit
Sed si p̄siderem? vtrūq̄ sil. tunc vident incōpassibilia sicut patz ex rō
nibz supioribz. s. m hītatē aut hī se p̄pattunt sed nobis n̄ apparet qz intel
lect. nri oppressus mole corpis n̄ pōt se eļeare in h̄mōi pgnitionē. Nā s. m
sapiētē. Corp. qd corūpif aggrauat aiām. z terrena hīratio oppmīt sensū
multa cogitantē. q̄ aut i hoie sit libez arbitriū patz. nā ad h nos fides re
stringit. cū sine libero arbitrio nō possit esse meritū iusta pena vt p̄mīuz
Ad hoc etiā inducūt manifesta iudicia q̄bz apparet hoies libere vñū ell
gere z aliud refutare. Et ad hoc etiā rō euidēs cogit q̄ dē ad inuestigati
onē liberi arbitrij originē seq̄ntes h̄mō. p̄cedim. In rebz em̄ q̄ mouent
vel alīqd agūt hec inuenit dīfferentia q̄ qdā h̄nt p̄ncipiū sui mor. vel
opatiōis in semetipsis. Quēdā vō extra se sicut ea q̄ p violentiā mouent i
q̄bz p̄ncipiū ē extra nihil p̄ferēte vim passo s. m p̄m. i. q̄. et hī. i. q̄bz libez
arbitriū ponere n̄ possum. co q̄ nō sunt tā sui mor. Libez autē est qd cā
sui est s. m p̄m in. i. metaph. Corp autē q̄z p̄ncipiū mor. z opatiōis in
ipsis ē qdā talia sunt q̄ ipa seipsa mouent sicut aīalia qdā aut q̄ n̄ mouēt
seipsa q̄uis in seipsis sui mor. alīqd p̄ncipiū h̄nt sicut q̄uis z leuis
¶ Sed cur tāto. Dic p̄ hīa obijct p̄ solutionē Si em̄ ignorat istas subit
les pūctiōes. vñ est q̄ desiderat eas scire cū nihil ignotū possit desiderat

Eadem nolunt iugari
An nulla est discordia veris
Semperq; sibi certa coherent
Sed mens cecis obruta membris
Nequit oppressi luminis igne
Rerum tenues noscere nexus
Sed cur tanto flagrat amore
Veri tectas reperire notas

Metrum tertium

Et vñ dicit. Sed cur aia flagrat. i. ardet tanto amore. i. desiderio. respire notas
rectas. i. notificationes latentes veri. i. vitatis. Scit ne mēs illud qd ipa
quia. i. sollicita appetit nosse. qd. non. qz null' appetit scire illud qd scit
z hoc ē qd dicit. Quis laborat scire nota q. d. nullus. optet igit' dicere q
nesciat. z tūc sequit' aliqd icōueniēs. i. q. aia desideret illud qd nescit. vñ dicit.

Scit ne quod appetit quia nosse
Sed quis nota scire laborat
Et si nescit: quid ceca perit
Quis enim quicquā nescius optet
Aut quis valeat nescita sequi
Quoue inueniat: quis repertam
Queat ignarus noscere formam
An cum mentem cerneret altam
Pariter summam et singula notat
Hunc membrorum condita nubet
Non in totum est oblita sui
Summāq; tenet singula perdens
Igitur quisquis vera requirit
Neutro est habitu. nam neq; nouit
Nec penitus tamen omnia nescit
Sed quā retinēs meminit summā

qm scire. qz nullus appetit scire quod scit. cū oīs appetitus sit rōne caren/
tie. si autē ignorat illud qd desiderat quō ignoti desideratur cum volūtas
nō querat incognitū. ideo si ignorat nunq; cognoscat. Quis em̄ ignotuz
inueniet. si qm̄ paterfamilias qreret seruū fugitiuū quē ignoraret pos/
set sibi multotiens occurrere qz ipsum non inueniret sicut dicit Lincon/
ensis super primo posteriorum.

An cum mente. Hic soluit objectionē. Vbi notādū qz plato posuit an/
mas esse in celo creatas. z habere cognitionē oīm pfectā. sed p lapsuz ad
corpa eā obliuisci cognitionē rez in particulari z retinere eā i vniuersali. et
postea per exercitiū recupare cognitionem reruz in particulari. vnde dicit.
sic. An est nota solutionis cum anima cerneret. i. spectaret altā mētem. i.
pfundā mēte dī ipa pter. i. sil' nozat. i. nouerat summā id ē vlem' pgnitōez

Si nescit illd qd pe
tit qd petit. i. deside
rat mēs ceca. i. igno
rans: Quis em̄ nō
sci' optz hēc. Quis
em̄ valeat. i. possit se
qui nescita. Aut qd ne
sci' possit noscere q
inueniat supple illud
quod qrit z hō igna
rus. i. nescit qat id est
possit noscere formaz
reperā. q. d. nullus.

¶ Notandū qz dī
ctum est in respōsiōe
qz aia ignorat cōpals
sibilitatē puidētie et
libert' arbitriū. sed des/
siderat eā scire. Cō
tra hoc arguit sic.

Nullus appetit scire
qd scit. Si aia desi/
derat scire aliqd. vel
ignorat illud vñ scit.
si scit q nō desiderat

Liber quintus

et singulari. i. singulari cognitione re. sed nunc ipsa condita. i. tecta nube me
broz non est oblita sui in totum. i. totaliter. sed nunc ipsa et summa. i. cognitione
vniuersali re. p. d. s. singulari. i. singulari cognitione. igitur quibus requirit. i. in
uestigat cognoscere vera. talis est neutro habitu supple ut perfecte cognoscere
vel quod omnino ignoret. **U**n de. **N**am neque nouit. i. in spali et perfecte illud quere

nec penit. nescit oia:

sed ipse meminit. i. in

memoria h. summam

id est vniuersalem cog

gnitionem quam retinet

consulit supple actuali

consideratione retractans

id est renouans per studiu

um alte. i. subtiliter

visa. i. prius in specia

li cognita. ut ipse quare

addere oblitus pres

cribit seruans. supple

in memoria. **N**ota

du quod fin ista viam

platonis soluere. ro

prius tacta. vel antea

scit quod desiderat vel

nescit. **D**ico quod nescit in spali et in propria forma. sed scit in vniuersali. et cum

br nullus desiderat ignoru vey est sicut est ignotum in vniuersali. tñ deside

rat ipm ut est ignoru in spali. **E**t cu de. si ignorat nunq inuenit. et vey

est si ignorat ta in generali qñ in spali. et si ignorat in potentia et in actu. si

en scit in potentia et in vniuersali. et ignorat actu et in propria forma. potest

spium inuenire et addiscere.

Um illa vey inqt. **H**ec est qra pla bui qnti. in qphia incipit

dissoluere qstioez de copassibilitate. puidetic et libert arbitri. **E**t

prio tagit difficultate bui qstiois et com difficultas. et tagit mo

du pcededi circa et solutioez. scdo dissoluit ea ibi. **Q**uero em. **P**rimo de.

hec qrela. i. qstio hec de puidetic est vey et est vehementer agitata. i. pra

etata a marco tullio cu distribuit. i. diuidit diuinatione. i. i li. diuinationu.

vbi diuidit diuinationez in suas spes. non solu hoc. sed tibi ipsi est res multuz

diu qsta. **S**ed haud qñ. i. non alicubi ab vilo vey. satis diligeter et fir

miter expedita. cui caligis. i. difficultatis est ea quod mor. i. act. huius rōis

non potest admoueri. i. applicari ad simplicitate diuine puidetic. q si vilo

modo excoqirari queat nihil relinquatur prorsus ambigu. qd. i. rōnem et

causam difficultatis ita demu patefacere et expedire tentabo si pri exp

Consulit. alit visa retractans

Ut seruatis queat oblitus

Addere partes.

Profa quarta quinti libri.

Um illa vey inqt hec est de pui
dentia qrela a marco tullio
(cu diuinationoz distribuit) vehemeter
agitata. tibi qñ ipi res diu prius ml/
tuz qsta. **S**ed haud qua qñ ab vilo
vestru hacten? satis diligeter ac fir/
miter expedita. cui? caliginis causa

Profa qra qnti libri.

Um illa vey inqt. **H**ec est qra pla bui qnti. in qphia incipit
dissoluere qstioez de copassibilitate. puidetic et libert arbitri. **E**t
prio tagit difficultate bui qstiois et com difficultas. et tagit mo
du pcededi circa et solutioez. scdo dissoluit ea ibi. **Q**uero em. **P**rimo de.
hec qrela. i. qstio hec de puidetic est vey et est vehementer agitata. i. pra
etata a marco tullio cu distribuit. i. diuidit diuinatione. i. i li. diuinationu.
vbi diuidit diuinationez in suas spes. non solu hoc. sed tibi ipsi est res multuz
diu qsta. **S**ed haud qñ. i. non alicubi ab vilo vey. satis diligeter et fir
miter expedita. cui caligis. i. difficultatis est ea quod mor. i. act. huius rōis
non potest admoueri. i. applicari ad simplicitate diuine puidetic. q si vilo
modo excoqirari queat nihil relinquatur prorsus ambigu. qd. i. rōnem et
causam difficultatis ita demu patefacere et expedire tentabo si pri exp

Proposa quarta

deus. l. declarauero ea quibus tu moueris. ¶ Hora q̄ q̄stio de p̄uidētia dicitur
na z libero arbitrio est oim̄ q̄stionū difficillima. de q̄ multi antiq̄z dubi
tabant. nōnulli modernoz p̄fer ei⁹ difficultatē lapsi sunt. quā Tullius in
li. diuinationū practas z nō valēs ei⁹ dissoluere difficultatē negans pe
nitus p̄uidētia z p̄sciaz futurorū a deo in p̄dicto li. d. diuinationū

est q̄ hūane ratiocinationis motus
ad diuine p̄scientie simplicitatē nō
pōt adinoueri. q̄ si yllō mō cogita
ri queat: nihil prorsus relinquetur
ambigui. Quō ita demū patefacere
atq̄ expedire tentabo si prius ea q̄b⁹
moueris expendero. Quero em̄
cur illā solentiū rōnem minus effi
cacem putes. q̄ qz p̄scientiā nō esse
futuris rebus causam necessitatis
existimat: nihil impediri p̄sciētia ar
bitrij libertatez putat. Num em̄ tu
alunde argumentum futurorū ne
cessitatis trahis nisi q̄ ea q̄ p̄sciunt
non euenire possunt. Si igitur pre
notio nullam futuris rebus adijcit
necessitatem (quod tu etiam paulo
ante fatebare) quid est quod volun
tarij exitus rerum ad certum cogan
tur euentū. Etenim positionis gra
tia vt quid consequatur aduertat.
Statuamus nullam esse p̄scien

ro arbitrio. Secō oñdit q̄ p̄scia dei non sit signum necessitatis futurorū
ibi. Sed p̄scientia. Licet primum sciendum q̄ prius improbauit quā
dam responsionem qua quidam nitebantur impedire rationem ostenden

¶ Quero em̄ cur
illā. Sic p̄bia acce
dit ad solutionē q̄sti
onis exprime dicitur
est motiua Boetij.
Secō solute dubitatio
nem siue p̄uestionez
ibi. Quā igit. Licet
ca primū sciendū q̄
duo fuerunt motiua
boetij p̄ncipalia cir
ca hāc q̄stionē. Pri
mū. quia videtur ne
cessariū si deus p̄uidet
futura q̄ necessa
rio euentū. Secō mo
tiuū q̄ futura q̄rum
euentus est incertus
sicut sunt futura cō
tingentia non p̄nt a
deo certa prouideri.
Primo ergo practat
primum motiuum.
secundo secundū ibi
Sed hoc inq̄s. Pri
mo ostendit q̄ si de
p̄uidet futura non p̄
rer h̄ necessario eue
niunt. Secūdo mo
uer dubitationē ibi.
Sed qui fieri potest
Primo ostēdit q̄ ex
p̄scientia dei non in
fert necessitas libe

¶

Liber quintus

rem nō esse librā a bitū ppter p̄sciam diuinā quare responsiōe h̄c re
sumit ostendens eam aliq̄ modo esse bonā qz sufficēter ipedit intentiōez
aduersarij. Nā aduersarij ex nullo alio p̄p̄as necessitate futuroz n̄tī q̄a
sunt p̄scita a deo cū igit̄ ex responsiōe habeat q̄ p̄scia nullā cāltatē h̄z sui
per futura videtur sufficienter ostensum esse q̄ ea q̄ p̄cedūt ex libero arbi
trio nō sūt necessaria

Primo p̄ponit istaz
r̄nsiōne relumēdo et
soluēdoz d̄cēt. Que
ro em̄ cur istā ratio
nem soluētiuz putas
min⁹ efficacē que
purat libertatē arbi
trij nō ipediti a p̄scia
quia estimat p̄sciam
nō esse cāz necessitas
futuraz q̄ autē p̄
istā responsiōe ipc/
diat illatio necessitas
futuraz parer̄ ex
hoc qz tu nō trabis
aliū de argumētū ne
cessitatis futuraz n̄tī

tiā. Nū igit̄ (quantū ad hoc attinet)
q̄ ex arbitrio eueniūt ad necessitates
coguntur. **B. Minime. ¶ Statua**
mus itez esse. s̄z nihil rebus necessa
rijs iniungere manebit (vt opinor)
eadē volūtatis integra atqz absolu
ta libertas. Sed p̄scientia inqui
es tametsi futuris eueniendi neces
sitas non est. signum tamen est ne
cessario ea esse ventura. hoc igit̄ mō
etiā si p̄cognitō nō fuisset neces
si q̄ ea q̄ p̄scunt nō p̄nt nō euenire. Si igit̄ p̄notio. i. p̄scia futuraz nul
lā adijcit. i. ip̄dit necessitate rebo futuris vt d̄t r̄nsio. z tu cūā farebare paulo/
aū qd̄ ē. i. qd̄ eē poterit. q̄ volūtarij exitus cogant ad certū euentū z ita p̄
istā r̄nsiōne excludit necessitas futuraz. et manifestat se in exēplo dicens.
Et aduersas qd̄ p̄sequat̄ gr̄a positōis. i. exēpli. statua m⁹. i. ponam⁹ per
impossibile nullā esse p̄sciam futuraz. igit̄ hoc posito q̄tū ad hoc. i. q̄ n̄tī
ad istā illationē q̄ ex p̄scia p̄cludit necessitas futuraz. ea q̄ eueniūt ex arbi
trio cogunt̄ ne ad necessitate. Dicit Boet⁹. Minime z p̄h̄ia statua m⁹
itez esse. p̄videntiā. sed nihil necessitatis iniungere rebo futuris. manebit vt
opinor eadē libertas volūtatis integra z absoluta ab oi necessitate

Notan̄ tū q̄ prior solutio improbata fuit bona z mala. In hoc fuit bona. qz
posuit p̄sciam nō esse cāz necessitatis futuraz. dixit em̄. Ideo futura eue
niūt nō qz de⁹ ea p̄videt. Sed in hoc fuit mala qz posuit futura eē cāz p̄
scie des. Dixit em̄. qz futura sunt. Ideo deus ea p̄videt. parz q̄ ex r̄nsiōe an
tiqz q̄ p̄scientia non est cāz necessitatis rebus futuris.

¶ Sed p̄sentia inq̄es. Hic oñdit p̄h̄ia q̄ p̄scia diuinā nō sit signū ne
cessitatis rebus futuris. Secūdo ostendit q̄ modus p̄bandi ex signo non
est efficax. ibi. Jā p̄o. P̄rio d̄t. Tu inq̄es. i. dicere poteris. etsi p̄ p̄uis p̄
scientia nō est necessitas eueniendi rebus futuris. tū est signū ea necessa

Prosa quarta

rio esse vñtura. & ita ex p̄scia p̄t inferri necessitas futuroꝝ tanq̄ ex signo
¶ Hoc igit̄ mō ponēdo p̄sciam eē signū necessitatis futuroꝝ. cōstaret ex
tus. i. euent⁹ futuroꝝ esse necessarios. etiā si nō fuisset p̄cognitio. q̄d pro/
bat ex natura signi dīcēs. Q̄ nā q̄ signū tm̄ ondit q̄d sit. i. manifestat il/
lud cui⁹ est signū. sed nō efficit q̄d designat. q̄re vt p̄notionē. i. p̄uidētiaꝝ

sarios futuroꝝ exitus eē constare.
¶ Inne etiā signū tantū q̄d sit osten
dit. nō vō efficit q̄d designat. Qua
re demonstrandū prius est nihil non
ex necessitate contingere vt preno/
tionem signum esse huius necessita
tis appareat. alioquin si hec nulla
est nec illa quidem eius rei signum
poterit esse que non est. Jam vō
probatōem firma. ratione subnixā
constat. non ex signis neq̄ petitis
extrinsecus argumentis sed ex p̄ue/
nientib⁹ necessarijsq̄ causis esse du
cendam. Sed q̄ fieri potest vt ea nō

appareat eē signum
necessitatis futu
demonstrandū erat p̄
us nihil cōtingere n̄
ex necessitate. i. om̄ia
euenire necessario. a/
lioquin si hec necessi
tas futuroꝝ nulla est
nec illa p̄scia poterit
eē signū ei⁹ rei q̄ n̄ ē
& ita nō valet argue/
re necessitate futuroꝝ
rū ex p̄scia tāq̄ ex si
gno. ¶ Notādū q̄ si
gnū nō est causa eius
cui⁹ eē signum. sed tm̄
manifestat signatur
eē vt circul⁹ non ē cā
venditōis vni h̄ tm̄
est signū venditōis.
Si q̄ p̄scia eēt sit
gnū necessitatē futu

rorum. p̄supponeret futura eē necessaria. & sic ad ostendēdū p̄scientia eē sit
gnū necessitatis futuroꝝ. oporteret prius ostendere futura necessario eē futu
ra anteq̄ p̄scia eēt signū necessitatis futuroꝝ. alias p̄scia eēt signū alicui⁹
rei q̄ non est q̄d est absurdum. ¶ Jam vō. Hic ondit modū probādū
ex signo n̄ eē efficacē. & dicit. Constat. i. manifestus est. rationē subnixā. i.
firmatā demonstratiōe. eā nō eē dicēdā ex signis neq̄ ex argumētis extrin
sec⁹ petitis. i. acceptis. Sed firma rō ducēda ē ex cōuenientib⁹. i. ex p̄p̄ijs
& necessarijs causis. Cum ergo predicta ratio processerit ex signo. non ē
efficax & demonstratiua cum sit a posteriori. Demonstratio autem que
est postrema probatiōnū ipsa est a priori cum sit ex causis per se immedī
atis prioribus & notiorib⁹. & pro tanto etiā demonstratio est syllogismus
faciens scire efficacē ad probandum. ex primo posteriorum.

¶ Sed qui fieri potest. Hic p̄bia mouet quandā dubitatiōē & soluit eā

D 2

Liber quintus

videt em̄ ex dictis sed q̄ aliq̄ p̄nt p̄sciri q̄ tñ nō necessario eueniūt. sc̄nt n̄
necessario eueniūt. p̄nt nō euenire. 2 sic sequit̄ q̄ aliq̄d p̄scitū a deo n̄ eue/
niat. Primo q̄ p̄bia dubitādo de hoc q̄rit dicens. Ex q̄ ita ē q̄ ea q̄ sunt p̄/
scita nō sunt necessaria. sed p̄nt nō euenire. q̄ i quō fieri p̄t vt ea q̄ p̄uidē/
tur futura eē nō p̄ueniāt. Tūc soluit dubitatōez dicens. q̄ nō negat q̄ p̄

scita nō eueniāt. imo
oportet scire q̄ p̄scit
ra eueniāt. s; tñ non
eueniūt de necessita/
te. vñ dicit q̄ i. d. q.
d. Ista dubitatio. p
cedit q̄t nō credam?
ea q̄ p̄uidētia p̄no/
scit nō esse euentura
sed hoc nō est verum
sed pot̄ arbitremur
illd. s. q̄ futura eue/
niant. nihil tñ neces/
sitaris habuisse i sui
natura vt euenirēt. 2
manifestat in exēplo
quō aliquid certe cō/
p̄hendit. q̄d tñ nō ē
necessariū dicens. q̄
aliq̄d cognitum eue/
niat 2 tñ nō necessa/
rio licebit q̄ tu hoc p̄/
p̄das huic. ex tali
exēplo. intuemur em̄
plura exempla ocul̄
dum sūt. i. dū sunt
in fieri. sicut ea que
spectantur. i. vident̄
aurige facere i mode/
randis 2 flectēdis q̄
drigis 2c. Eadem
ad hūc modū vt que
fiunt in alijs actibus
volūtaris nunq̄d vl/
la necessitas cōpellit aliq̄d illoz ita fieri sicut oculis videt̄ de Boetio. Et
nim e. 2 affiḡtōne. Frustra em̄ esset effect̄ artis si omnia mouerētur co/
acta. 2 frustra esset ars flectēdi quach̄ iḡ si necessario flecterēt. igitur illa q̄

provenient q̄ futura esse prouident
Quasi vero nos ea q̄ prouidētia fu/
tura esse p̄noscit. nō euentura credā?
Ac nō illud pot̄ arbitremur licet
eueniāt. nihil tñ vt euenirent sui na/
tura necessitatis habuisse. q̄d hic fa/
cile p̄pendas licebit. Plura em̄ dū
fiunt subiecta oculis intuemur. vt
ea q̄ in quadrigis moderandis atq̄
flectendis facere spectantur aurige
atq̄ ad hūc modū 2 cetera. Nū igit̄
quicq̄z illoz ita fieri necessitas vlla
cōpellit. **B.** Adime. **P.** Frustra
em̄ eēt artis effect̄ si oīa coacta mo/
uerent. Que igit̄ cū sūt carēt existen/
di necessitate eadez priusq̄z sūt sine
necessitate futā sūt. Quare sūt q̄daz
euentura quoz erit̄ ab oīni necessi/
tate absolut̄ sūt. Nā illud q̄dez nul/
lū arbitroz esse dicitur q̄ q̄ nūc sūt.
priusq̄z fierent euentura non fuerit.
Hec etiam igitur p̄cognita liberos

Prosa quarta

est sunt carere necessitate existendi. eadem sunt futura sine necessitate futurum
fiant. Ex quo concluditur quod quodam sunt euentura quae erunt. i. euentus sit absolutus ab omni
necessitate. Et forsitan aliquis diceret ea quae nunc sunt non erant futura antequam
essent. hoc excludit dicens. Nullum arbitror esse dicitur quod quae nunc sunt euentura non
fuerunt. Hoc enim esset nimis irrationabile. ideo necessario concluditur quod hae

habent euentus. nam sicut scientia prescientiam rerum nihil his quae sunt. Ita prescientia futurorum nihil his quae vetera sunt necessitatis importat. Sed hoc in quibus ipsum dubitat. an earum rerum quae necessarios exitus non habent vlla possit esse praenotio. Bissonare etiam videntur putatasque si prauideantur consequi necessitates. si necessitas desit minime praesciri nihilque prescientia comprehendere posse nisi certum. quod si que incerti sunt exitus ea quasi certa prouidentur. opinionis ad esse caligine. non scientie veritatem. Aliter enim ac sese res habeat arbitrari. ab integri

cessario euentus. frustra esset ars regendi quadrigam. ¶ Notandum quod sicut res actu sunt ita erunt future. sed quaedam actu libere fiunt. ergo erant libere future. et praesens non omnia sunt necessario futura. licet necessitate conditionata. In quibus praenotio ad prauidenciam voluntaria. non enim in sui natura praesiderata necessario euentus necessitate absoluta. sicut postea videbitur ubi distinguitur dupliciter necessitatem. conditionatam et absolutam.

¶ Sed hoc in quibus. Hic philosophia discutit motum Boetij vix futura incerta sicut praenotio possunt certe praesciri. et primo mouet dubitationem de hoc et tangit rationem dubitationis. Secundo assignat causam erroris. ibi Cuius erroris causa est. dicit primo. Sed tu inquis o Boetii hoc ipsum dubitatur. an possit esse vlla praenotio. i. praesentia illarum rerum que non habent necessarios exitus. i. euentus. hoc enim nullo modo videtur possibile. Tu enim videntur hoc praenotare. i. praesentia et praenotio. tu enim putas si prauideantur

Liber quartus

contingentia necessitate ipsa p̄seq. et si necitas d̄ sit in me ea p̄scit. et putas
nil posse p̄phēdi p̄scia diuis nisi certū. Et si q̄ sunt icerti exit. i. leuētus
sicue p̄tingentia si p̄uidet illa q̄si certa. tu p̄cas illd̄ cē caliginē optinōis
nō p̄ratē scie. et in h̄ tu deceptis. cui deceptōis cā ē error tu' circa iudiciū
cognitōis. Credis est diuersū cē ab integritate. scie aliter arbitrari rē q̄
sele habeat et in hoc

¶ Notādū q̄
q̄ nos nō possumus
futura contingentia
certe p̄coḡscere pu
tamus nisi deus hoc
non posse. res em̄ eo
dē mō se h̄ns diuers
simode a diuersis p̄
cognosci. vñ cogno
scere rem aliter q̄ se
h̄; ex pre rei coḡnite
nō est scia h̄ p̄scere
rē aliter q̄ se heat ex
pre p̄scer̄ h̄n̄ ē scia
et sic futura p̄tingen
tia h̄ in se sine incerta
p̄nt tñ p̄scit a deo si
ne errore fallitatis.

¶ Cui' erroris cā est
hic affigē cāz erro
ris. Vbi notandū q̄

cā erroris q̄re putam
tura incerta si posse certe p̄scit. q̄ putas q̄ facul
tas cognitōis sit fm̄ facultatē rei coḡnite et nō ipsi' cognoscer̄. q̄d ē falsū.
Dico q̄ p̄mitit h̄mōi cāz erroris. scdo ip̄ob̄at ip̄am ibi. Nam vt h̄ breuit
br̄ p̄mo. Cui' erroris cā ē q̄ existit q̄ oia q̄ q̄sq̄ nouit illa p̄scit tñ ex
vi et natura ip̄oz q̄ scunt et n̄ ex vi cognoscer̄. q̄d totū est p̄. i. p̄. Dico. q̄
res maḡ cognoscunt fm̄ naturā cognoscer̄. Et em̄ q̄d cognoscat si cō
prehendit fm̄ sui vim. i. fm̄ modū sue nate sed poti' fm̄ facultatē cogno
scer̄. **¶** Notādū q̄ si p̄gnitio eēt fm̄ facultatē rei coḡnite. tñ res ab oib̄
eo dē mō p̄sceret. et sic alqd̄ p̄phēderet eodē mō ab intellectu humano et
diu' q̄d falsū ē. q̄ q̄ sūr incerta p̄phēsiōe h̄ūana sunt certa cōphēsiōe di
uina. p̄gnitio q̄ poti' attēdit fm̄ facultatē potētie cognoscer̄. ita q̄ quāto
potētia ē efficacior et certior. tāto certior et limp̄idi' rē comprehendit.

¶ Nā vt hoc breuit. Dico p̄bat p̄bia q̄ facultas cognitōis ē fm̄ facultatē
et potētie cognoscer̄ et n̄ rei coḡnite. Dico declarat h̄ exēptis. scdo p̄bat h̄
idē p̄ rōnez. ibi. Neq̄ id̄ inturia. Prima i duas fm̄ duo exēpla. secūdū ibi

ture scientie credis esse diuersum.

Cuius erroris causa est q̄ omnia
q̄ q̄sq̄ nouit. ex ip̄oz tantū vi atq̄ na
tura cognosci estimat q̄ sciuntur q̄d
totū contra est. Omne em̄ q̄d cog
noscutur nō fm̄ sui vim. sed fm̄ cog
noscentiū potius comprehenditur fa
cultatem. Nam vt hoc breui lique
at exemplo eandē corporis rotun
ditatē aliter visus aliter tact' agno
scit. Ille em̄ manens totum si
mul tactis radijs inuictur. Vt ve
ro coherens orbi atq̄ cōiunct' circa
ip̄m motus ambitum rotūditatem

Proposa quarta

Ip̄m quoq̄. P̄tio d̄r q̄ cognitio fit in facultate p̄gnoscētis k̄t̄ breui exē
plo. nā visus aliter aḡcit eandē corp̄s rotunditatez et aliter tactus. Ille
em̄ visus manens em̄. Na longinq̄ intuet totum corpus s̄m̄l̄ tact̄s ra
dijs visuab̄s. Hic p̄o supple tact̄ col̄herens et cōiunct̄ orb̄i. i. rotundita
ti et mot̄ circa ip̄m ambitum. i. circa corp̄ rotūdū cōprehēdit. s. et rotūdū

partib̄ cōmp̄hendit. Ip̄m quoq̄
hoies aliter sensus. aliter imagiatio
aliter rō. aliter intelligētia p̄tuetur.
Sensus em̄ figurā i subiecta mate
ria p̄stitutā. Imagiatio hō solā sine
materia iudicat figurā. Rō hō hāc
quoq̄ trāscendit. speciēz ip̄az q̄ sin
gularib̄ inest vniuersali p̄sideratōe
ppendit. Intelligentie vero celsior
oculus existit. Supgressa nāq̄ vni
uersitat̄s ambitū ip̄az illā simplicē
formaz pura mentis acie p̄tuetur.

gnitōe. ¶ Notandū q̄dā d̄kerūt v̄sionē fieri p̄ emissionē radiōz visualiū
ab oculis vsq̄ ad rē vizaz. S; bec opinio ē 3̄ Aristo. visio em̄ nō fit extra
m̄tēdo. sed int̄ suscipiēdo. patēte em̄ aliq̄ sensitiuo fit ip̄m videre. ij. d̄
aia. Hic autē loquit̄ opinioē antiq̄z. cū d̄r q̄ visus intuet totū corp̄ tactis
radijs. ¶ Ip̄m hōz hoies. Hic p̄dit scdm̄ exēplū in v̄tutib̄ cognosce
tuis subordinat̄s. scdm̄ oñdit quō iste p̄tues se h̄ant ad iusq̄. .ibi. In q̄
illd̄. P̄tio ḡ declarat quō idē a diuersis potēt̄ijs diuersimode p̄hēdit d̄.
Sensus ext̄ior al̄ cōiunct̄ ip̄m hoies. al̄ imagiatio. al̄ rō. al̄ intelligētia d̄
uina. Sensus ei ext̄ior. s̄ visus iudicat figurā hois i subiecta mat̄ia. i. in
sensibil̄ mat̄eria. s; imagiatio solā figuram iudicat. i. discernit sine mate
ria. i. i absentia rei mat̄ial̄. Rō p̄o hāc imaginatōez trāscēdit et ip̄az sp̄ez
idē naturā specificā hois q̄ singularib̄ inest. pp̄ndit. i. discernit v̄l̄ consi
deratōe ocul̄ p̄o. i. cōsideratio intelligētie ē celsior. qz intelligētia diuina sup
gressa ābitū vniuersitat̄z q̄ existit in singularib̄ illā simplicē formā s̄ idē
hois q̄ est in mente diuina cōiunct̄ pura acie i speculatione mēt̄s. ¶ Nota
q̄ p̄m̄ exēplū de v̄tutib̄ cognoscituis nō subordinatis sicut de visu et tact̄
cui. Istō autē exēplū est de v̄tutibus subordinatis q̄ sūt q̄tuor. s. sensus
ext̄ior q̄ inest oib̄ aialib̄. imagiatio que t̄m̄ inest animalibus perfectis.

Liber quintus

ratio q̄ tñ est in hoibz et intelligētia p̄ quā intelligit diuinā cognoscitōez. Iste p̄ntes hñt diuersū modū cognoscēdi eandē rē. s. hoim. vt declarā ē in s̄ra. qđ nō esset nisi cognitio fieret s̄m facultatē s̄tutū cognoscētū et n̄ rei cogite. ¶ In q̄ illud maxime. Dico ostendit p̄bia quomōdō p̄dicte virtutē a cognoscitōe se habent ad inuicem. ostendens q̄ quicquid p̄t virtus inferior. potest etiā et superior et ampli⁹. Et primo hoc ostēdit d̄ intelligētia respectu aliarum virtutū.

¶ Secōdo ostēdit idem de ratione. Et ibi

Rō quoq̄. P̄rio d̄t

In q̄. id est in ordine

istarū virtutūz illud

est maxime p̄sideran-

dum q̄ vis p̄hēde-

di sup̄ior amplectit̄

in se inferiorē. q̄ virtus

sup̄ior cognoscit

om̄e illud qđ inferior

Inferior autē nō con-

surgit ad sup̄iorem.

Ita vt app̄hēdat il-

lud qđ superior. qđ

manifestat in exēplo

dicens. Neq̄ enī sen-

sus aliqđ valet app̄-

hendere extra matē-

riā et imaginatio con-

tinet sp̄s vniuersales

id ē min⁹ p̄tiales. s̄

rō cap̄t simplicē. i. vniuersalē formā.

Intelligētia autē diuinā q̄st̄ desuper

spectans cum sit in supremo gradu cognitiōis ipsa concepta forma v̄dca

li d̄iudicat etiā cuncta que subsunt illi forme vt cognoscēdo v̄dca homis

cognoscit oīa q̄ sunt in hoīe. s̄ eodē mō p̄hēdit ipam formā q̄ nulli inf̄-

riori virtuti nota eē potest. nā ipsa cognoscit vniuersū. i. vniuersalē formā

rōnis et figurā imaginatōis et materiale sensibile q̄ spectat ad sensū extē-

riorem nō vtēs rōne nec imaginatōe. nec sensib. sed p̄spiciens cūtra vno-

ictu mentis. i. absq̄ decursu cognoscit q̄ nō facit id. ¶ Notandum q̄ q̄a

vt̄ sup̄ior virtutē includit inferiorē. sicut tetragonū includit tragonū

vt patet. q̄. de aīa. ideo q̄cquid p̄t virt⁹ inferior p̄t et sup̄ior et magis. quia

In quo illud maxime p̄siderādū ē. nām sup̄ior vis comprehendendi amplectitur inferiorē. Inferior vero ad superiorē nullo modo consurgit. Neq̄ tñ sensus aliqđ extra materiā valet; vel vniuersales species imaginatio p̄tuetur vel ratio cap̄t simplicem formam. s̄ intelligentia quasi desuper spectans cōcepta forma q̄ subsunt cūcta diiudicat. s̄ eo mō quo formā ipaz̄q̄ nulli alij nota esse poterat; cōprehendit. nam et rōnis vniuersum. et imaginatōis figuram et materia le sensibile cognoscit. nec rōne vtens; nec imaginatōe nec se/sibus s̄ illo vno ictu. mētis forma/liter (vt ita dicam) cūcta prospiciēs

no mag
esto in
lecto
¶ In
p̄p̄o

¶ In
ca. nec
magi
bendi
vniue
pes r
litat
rem
natio
ne p̄s
etiā
gura
sente
sensib
cand
scend
q̄ corā

gnatio
sump
su extē
fibi
ne igit
cultate
¶ Nota
ta n̄ in
ctu mē
p̄p̄o

Prosa quinta

mō magis vniuersali p̄hendit q̄d inferior mō magis particulari h̄ n̄ econ-
uerso. id̄ q̄ potest intelligētia hūana p̄hēdere p̄t̄ r̄ diuina intelligentia.
licet non econuerso.

¶ Rō q̄z cū q̄d vlt respicit. Dic̄ oñdit idē de rōne. q̄ sicut intelligētia
p̄hendit alias tres virtutes inferiores. scietia rō p̄hēdit sub se alias du-
as virtutes. scilicet imaginatiōē r̄ sensū.

Ratio quoq̄ cū q̄d vniuersale respici-
cit. nec imaginatiōē nec sensib' vtēs
imaginabilia vlt sensibilia compre-
hendit. Hec est eim q̄ p̄ceptōnis sye
vniuersale ita definit. hō est animal bi-
pes rōnale. q̄ cū vniuersalis notio
sit: tñ imaginabilem sensibilem esse
rem null' ignorat q̄ illa non imagi-
natione vel sensu: h̄ rōnali p̄ceptio-
ne p̄siderat. Imaginatio quoq̄ tam
etsi ex sensib' visendi formandiq̄ fi-
guras sumpsit exordiū sensū tñ ab-
sente sensibilia queq̄ collustrat: nō
sensibili sed imaginaria rōne iudi-
candi. Vidēs ne igitur vt in cogno-
scendo cuncta sua potius facultate
q̄ eorū que cognoscuntur vtantur.

¶ Imaginatio sensum comprehendit dicens. Imaginationem q̄z tamen si p̄ quis
sumpsit exordiū ex sensibus visendi r̄ formandi figuras. tñ absente sen-
su exteriori imaginatio collustrat id est cognoscit queq̄ sensibilia nō sen-
sibili sed imaginaria ratione iudicandi. r̄ tunc concludit dicens. Vidēs
ne igitur quō cuncta pot' vtant' sua. i. p̄pria facultate in cognoscēdo q̄ fa-
cultatem eorū q̄ cognoscuntur.

¶ Notandū q̄ licet ratio in cōphēdēdo suū vlt nō vtrā imaginatiōē r̄ sen-
sū. tñ in actu suo p̄supponit imaginatiōē r̄ sensum. q̄z nihil est in intel-
lectu nisi fuerit in sensu. Sicut h̄ imaginatio in sua opatiōe nō vtrā sensū. tñ
p̄suppōit sensū fuisse in actu. q̄z fantasia quā h̄ vocat imaginatiōē est motus

Liber quintus

tus factus a sensu in actu. ij. de aia. ¶ Neg id iniuria. Hic confirmat
dictū suū p rōez dī illō. s. res cogit n̄ sui naturā s̄ fm naturā cogit
tis illud nō cōtingit iniuria. i. irōnabilr. Nā cū cō iudiciū cognitōis sit
act⁹ ⁊ opatio iudicantis. i. potentie cognoscitiue necesse est vt q̄scq̄ cogno
scens pficiat suā operā. i. suā opationē cognoscēdi. nō ex aliena prāte s̄ rē

cogit. sed ex ppria
prāte. i. ex virtute co
gnoscentis

¶ Nota. Nū q̄ ex ira
formatur talis ratio
Sic actus ⁊ opatio
sequitur conditionez
alius potentie c⁹ est
act⁹ ⁊ opatio. sed iudi
care siue cognoscere ē
actus ⁊ operatio po
tentie cognoscētis et
non rei cogite. ergo
iudicare ⁊ cognosce
re sequit modum et
cōditionem potentie
cognoscētis ⁊ nō rei
cogite.

¶ Secrum quar
tum quinti libri

Neg id iniuria. Nā cū omne iudiciū
iudicantis actu existat necesse est vt
suā quisq̄ operam nō ex aliena sed
ex propria potestate pficiat.

¶ Metrum quartū quinti libri.

Quondam porticus attulit

Obscuros nimium senes

Qui sensus et imagines

Ex corporibus extimis

Credant mentibus imprimi

Ut quondam celeri stilo

Mos est equore pagine

Que nullas habeat notas

Perfas figere litteras

Quondā portic⁹ attulit. Istud est metrum q̄rtū hui⁹ quinti q̄ dicitur
cit gliconicū ab inuentoze. coriambicū a pede p̄dñante. In quo
metro improbat opinionē stoicoz. ex q̄ videtur sequi contrariū di
ctis suis. fuit em̄ opinio stoicoz q̄ cognitō intellectiua solū pficere ex hoc
q̄ corpa exteriora suas similitudines imprimant in mente. ita vt mens solū
se habeat in ratione patientis. ⁊ res extra in ratione agentis. Ex q̄ sequit
retur naturam rei cogite ⁊ non naturam cognoscentis. quod est contra di
cta. Primo ḡ ponit opinionem stoicoz. secundo improbat eam. ibi. Sed
mens. Primo dicit. Quondam porticus attulit. senes sup. stoicos q̄ dice
bantur senes ppter maturitatem mox. senes in q̄ nimium obscuros sup.
in sententijs. q̄ stoici credunt sensus ⁊ imagines. i. rerum sensibilium for
mas imprimi mentib⁹ ex corpib⁹ extimis. i. exteriorib⁹. ⁊ posuerūt illa cor
pora eo modo imprimere imagines mentibus vt quondā mos fuit alicui
scribenti celeri stilo figere pressas litteras equore. i. in planicie pagine que

Metrum quartum

pagina nullas prius notas habeat. ¶ Notandum q̄ stoici dicuntur a stoa
græce quod est portic^{us} latine. q̄z athenis i manifestissima portico ⁊ alijs lo
cis publicis stoici disputare solebāt illi posuerūt aiam tm̄ h̄re se in ratiōe
patientis respectu rerum exteriorum. et quia cognitio magis videtur seq̄
virtutem actiuā q̄ passiuā, id̄ fm̄ eos cognitio pot̄t^{us} debet attendi fm̄ fa/
cultatem rei cognite
q̄ est actiua q̄z aīe
cognoscentis que est
passiua.

Sed mens si proprijs vigens

Nihil motibus explicat

Sed tantum patiens iacet

Notis subdita corporum

Lassasq; in speculi vicem

Rerum dedit imagines

Unde hec si animus vigeat

Cernens omnia notio

Que vis singula prospicit

Aut que cognita diuidit

Que diuisa recolligit

Alternunq; legens iter

Hunc summus caput inserit

Hunc decidit in infima

Tum sese referens sibi

Veris falsa redarguit

¶ Sed mens.

Hic improbat hāc

opinionem. secundo

ponit suam veritatē

ibi. Hec est efficiēs

Primo q̄ deducit ad

plura inconueniētia

istam opinionē dicit

Sed si mens vigeat

nihil explicat p̄prijs

motib; .i. si nulla a cō
onē p̄riā h̄z. sed tm̄

facet patiens. subdita

notis .i. similitudinib;

corporuz. ⁊ supra red

dit. id est repetit cas

fas imagines rerum

idē similitudines in vi

cem speculi. i. ad mo

um speculi. Tūc q̄

ritar vnde vigeat hec notio. i. cognitio animis. q̄ anima est cernens oia
non tm̄ corporalia sed etiam incorporalia.

¶ Notandum q̄ primum inconueniens est si cognitio intellectiua fie
ret per solam impressionem corporum in anima tunc non esset virtus per
quam anima cognosceret incorporalia. quia p̄ solam p̄ssionē corpuz tm̄
cognosceret corporalia. Hūc aut̄ manifestū est q̄ etia incorporalia cognoscit.
Aliud inconueniens ponit dicens Si aīa tm̄ est passiuā que vis anime
singula prospicit .i. iudicat aut q̄ vis aīe cognita diuidit aut diuisa recol
ligit aut q̄ vis aīe legens. i. apprehēdens alterū iter cōponēdi et diuidēdi

Liber quintus

nunc inferit caput sumis. i. generalissimis ascendendo a specialissimis ad generalissima colligendo multitudinem. et nunc deest vel deestit in alia littera id est cadit in infima. i. in specialissima procedendo a generalissimis ad specialissima dividendo. Tu. i. rade aia referes. i. parans sese sibi redarguit falsa veris. i. p. vera. ¶ **N**otandum quod per se talis formatio. Illa aia non est in passio

sed activa quae iudicat et componit et dividit et veris falsa redarguit. sed aia intellectiva est huiusmodi. ergo. **S**ator nota est. quia iudicare componere et dividere redarguere vident esse operationes activae. **V**idetur apparet. aia iudicat inter verum et falsum. componit predicatum eius subiecto aliquo dividit predicatum a subiecto et falsas opiniones redarguit.

¶ **H**ec est efficiens magis. **H**ic phia ponit veritatem dicens. **H**ec mens est magis causa efficiens quae est causa longe potentior quam illa que modo materie. i.

si similitudine materie parte notas impressas. Et quod aliquis crederet quod si anima nulla esset passio. ideo subdit quedam passio precedit operationes anime in vivo corpore excitans et movens vires anime ad operandum. ut quando lux ferit oculos tunc patitur visus. vel cum vox instreperit id est insonuit auribus tunc patitur auditus. et tandem vigor mentis excitatus. id est excitatus vocans species quas intus tenet ad similes motus applicat eas motus exteris id est similitudinibus exterioribus et miscet id est applicat imagines exteriores corporum. formis id est speciebus. intus sum. id est in anima reconditis.

¶ **N**otandum quod hoc. hinc verit in via platonica quae ponit species rerum a principio naturaliter inditas anime. Sed anima sopita est in corpore quae non intelligit per casum nisi excitetur per imitationem sensuum exteriorum. excitata autem evocat speciem similem illi quam sensus exterior impressit et applicando eam rei exterior

Hec est efficiens magis
Longe causa potentior
Quod que materie modo
Impressas patitur notas
Precedit tamen excitans
Ac vires anime movens
Lux in corpore passio
Lux vel lux oculos ferit
Vel vox auribus instreperit
Lux mentis vigor excitatus
Quas intus species tenet
Ad motus similes vocans
Motus applicat exteris
Introsumque reconditis
Formis miscet imagines

Prosa quinta

Ne intelligit p eā Ad hāc intentionē etiā loquitur linconiensis p̄rio postert
oīū dicēs. Rō in nobis sopita nō agit nisi p̄ oparōes sensuū q̄b̄ ad
miscet fuit expecta. ¶ Morandū q̄ ex lfa videt q̄ intellectus possibilis intel
ligēdo etiā sit actiuus cū sit eā efficiens. vt d̄r in lfa. Aristo. aut̄ iij d̄ aīa
vult q̄ intelligere sit pati. r̄ q̄ intellectus nullā h̄z naturā nisi q̄ est possibilis

Prosa quinta libri quinti

Quod si in corpib⁹ sentiēdis q̄
uis afficiāt instrumēta sensuū
forinsecus obiecte qualitates aq̄
agentis vigore passio corpis affice/
dat. q̄ in se actū mētis prouocet. ex/
citetq̄ interim q̄escētes intrinsecus
formas. si in sentiēdis inq̄ corpib⁹
anim⁹ nō passione insignitur. sed ex
sua vi subiectā corpori indicat pas/
sionem quātomagis ea que cunctis
corporum affectionibus absoluta
sunt. i. discernēdo nō obiecta extrin

ctus passio. iō tale actiuū ex preāte erit intellectus agēs cui⁹ opatio ē facere po
tētia intellecta actu intellecta. ita q̄ a rebus extra h̄rurē intellectus agēs im/
p̄m̄is aliqd̄ intellectui possibili p̄ qd̄ in actū intelligēdi reduct̄. Rō ē s̄
intēto Boerij negare qn̄ mēs sit passiuā rōne intellectus possibilis sed vult
q̄ mēs sine aīa magis habeat efficientiā in intellectuē q̄ sit passiuā ab ip
sis corpib⁹ extra. r̄ p̄ p̄ns efficientiā intellectus nō debet attribui rebus ex
tra quod d̄r de intentōe scolozum.

Prosa quinta li. quinti.

Quod si in corpib⁹ sentiēdis. ¶ Hec est q̄tra. p̄sa hui⁹ q̄nti libri
In q̄ p̄bat sp̄alter d̄uīnā coḡnitiōes eē s̄m̄ modū cognoscēs eē
nō rei p̄gnite. Sed oī d̄it̄ in sufficientiā eoz. q̄ ex n̄fo mō cognos
scēdi improbat. p̄uidētā d̄uīnā. ibi. Quid igit. P̄rio facit qd̄ dicit̄ ē. sed
cundo infert duas p̄clusiōes. ibi. Hac itaq̄. P̄rio d̄r. Si in sentiēdis. i.
in p̄gnoscēdis corpib⁹ anim⁹ n̄r nō eē insignit̄. i. afficit̄ passioē corpis. sed
ex sua vi indicat passionē subiectā corpis ita q̄ in cognoscēdo sequit̄ p̄p̄uz
morū q̄s̄us q̄s̄itates obiecte forinsec⁹ afficiāt. i. inuēt. Instrumēta. i. or
gana sensuū r̄ passio corpis affecdat vigore agēs ani. q̄ passio. p̄uoz actū

vocatus. Ad hoc di
cunt aliq̄ q̄ a d̄o
p̄b̄dit̄ r̄az intellectū
possibile q̄ agētē in
aīa est aīa. Imo eā
affectiuā intellectōis
rōne intellectu agētis
sed est passiuā rōne i
tellectus possibilis. v̄
dicendū q̄ intellectus
possibilis est potētia
passiuā saltē q̄ ad p̄
mū eius actū cū intel
ligere sit pati. sed oīs
potētia passiuā ē ne
cessitate requit̄ potē
tiā actiuā q̄ rediret
ipsam ad actū. Ta
le aut̄ actiuū nō pōt
eē res corporalis ex
tra. cū agēs sit p̄stan

Liber quintus

mētē in se. et exaltet formas intrinsec' hēscētē. Si h' est in aio nro in forma
gis ea q̄ absoluta sunt cunctis affectionib'. i. q̄libet corp'oz. Sicut intell
gentie separe et p̄cipue de'. illa in discernēdo nō sequunt' obiecta extrinse
cus. sed expediūt. i. p̄ficiūt actū sue mētē. i. opationē intellectuā s'm natu
rā p̄p̄riā. ¶ Notandū q̄ ex tra pōt sic argui. Si id de q̄ mētē videt' in eē in

est de e' magis sed
min' videt' q̄ anim'
nō in p̄fēdo sequat'
motū suū. nō rei co
gnite et tū sequit' fa
cultatē sue cognitōis
q̄ ipsi' rei p̄gnite

¶ Hac itaq̄ ratione
hic infert duas cō
clusiones ex p̄missis
dicēs. Ex q̄ cognitō
sequit' naturā p̄gnos
centis et nō rei cogrite
et cū p̄gnoscentia sint
diuersa s'm naturaz
opoz diuers' p̄gnos
centib' puenire dō
uersas cognitōnes.
vñ d'r. Hac itaq̄ ra
tione. q̄ cognitio ses
quit' naturā cogno
scentis. multiplices
cognitōes cessere. i.
cesserunt diuersis ac
differētib' subfātis
sensus em sol' desti
tur' alijs p̄gnitōni
bus cessit aiāntibus

immobilib'. quales sunt conche maris. et q̄cunq̄ nutriunt' herentia saxis.
Imaginatio vō cessit mobilib' beluis q̄ mouent' motu p̄gressiuo. cō vñ
d'cur inesse affect'. i. appetit' fugēdi malū. vel apperēdi bonum. Rō vō
p̄ quā p̄hēdim' vñ em est hūani generis. sicut intelligentia ē diuini ge
neris. Tūc ponit scēam p̄clusionē q̄ illa cognitio ē notior et nobilior que
nō solū app̄hēdit' p̄p̄riū obiectū. sed etiā obiecta aliaz noticiā. i. cognitio
nū. Vñ d'r. Quo fit vt eo noticia. i. cognitio p̄stet. i. nobilior sit ceteris que
suapte natura id est p̄p̄riā natura non modo. i. non tantūmodo p̄p̄rius ob
iectum cognoscit. sed etiam cognoscit subiecta ceterarum noticiarum.

secus sequūt'. s; actū sue mentis ex
pediūt. Hac itaq̄ rōne multiplices
cognitōes diuersis ac differētib' ces
sere subfātis. Sensus em sol' cun
ctis alijs cogitatōibus destitit' im
mobilibus animāntibus cessit; qua
les sunt conche maris. quoz alia
saxis herentia nutriunt'. Imagina
tio vero mobilibus beluis. quibus
iam inesse fugēdi appetēdiue ali
qs videtur affectus. Rō vō hūani
tantum generis est sicuti intelligen
tia sola diuini. Quo fit vt ea noti
cia ceteris p̄stet que suapte natura
non mō p̄p̄riū sed ceteraz quoq̄
noticiā subiecta cognoscit. Quid
igitur si ratiocinatōi sensus imagi
natioq̄ refragentur. nihil gñ illud

Prosa quinta

¶ Nota circa primam conclusionem quod cum actus et operationes diuersificentur secundum diuersitatem agentium et operandum. sequitur si actus et operandum sine diuersa quod habeant diuersas operationes et cognitiones propter quod sensus sine alijs cognitionibus cessat in animalibus immobilibus. et accipitur hic sensus strictere pro apprehensione sensitiva quam solum imutatur ad presentiam sensibilis. Sic

uniuersale dicentes quod sese intueri rationem putet. Ad enim sensibile vel unaginabile est id uniuersum esse non posse aut igitur rationis verum esse iudicium. nec quicquam esse sensibile aut quomodo sibi notum sit plura sensibile et unaginacioni esse subiecta. inanem operationem esse rationis quam quod sensibile sit ac singulare quasi quoddam uniuersale consideret. Ad hec si ratio contra re spondeat se quidem et quod sensibile et quod unaginabile sit uniuersitatis ratione conspiceret. Illa vero ad uniuersitatis cognitionem aspirare non posse. quoniam eorum notio corporales figurae non possit ex

enim distinguitur a imaginacione quam non tamen apprehendit presentem sed etiam absentem.

¶ Nota ad circa secundam conclusionem quod quicquam potentia plura cognoscere videtur esse presentior ea quam cognoscere pauciora. si ergo aliqua potentia cognoscere proprium obiectum et cum hoc obiecta aliarum potentiarum inferiorum sicut est intelligentia diuina. et non econuerso. sequitur quod potentia superior plura cognoscens sit nobilior inferiori

¶ Quid igitur.

Hic philosophia ostendit insufficientiam eorum que ex modo cognoscendi nostro improbant diuinam providentiam. Secundo hortatur nos ad considerandum modum diuine cognitionis ibi. Quare in illius. ¶ Primo manifestat insufficientiam eorum per simile. ¶ Secundo applicat illud simile ad propositum ibi. Simile est. Similitudo autem quam intendit talis est Sensus et imaginatio sunt cognitiones inferiores quam ratio. Si ergo sensus et imaginatio vellet iudicare modum recognoscendi rationis ex modo cognoscendi proprio et dicere quod uniuersale nihil esset quod ratio apprehendit. vel si verum esset iudicium rationis vel esset particulare et sensibile. ratio non diceret contrarium. Manifestum est quod nos qui vgemus

Ziber quintus

utraque cognitione potius assentire rationi iudicatio motuum sensus et imaginationis esse insufficientes. Dicitur quod Quid igitur si sensus et imaginatio refragentur. Iudicant rationi dicentes nihil esse velle id quod ratio putat se intueri sic arguendo. Quod est enim sensibile aut imaginabile id non posse esse vniuersum. scilicet velle secundum iudicium sensus et imaginationis. Aut igitur iudicium rationis necesse est

esse verum. et per rationem necesse est esse sensibile. Quod est obiectum. aut quoniam notum sit sibi supplet sensui et imaginationi plura esse subiecta sensibus et imaginationi que necesse sunt esse sensibilia. Crederes ne conceptionem rationis esse inanem que consistit recte illud quod sit sensibile et singulare quasi addit velle. Ad hec si ratio respondeat se conspiciere in ratione velle quod sit sensibile et imaginabile. Illa vero scilicet sensum et imaginationem si posse aspicere. id penetrare ad cognitionem vniuersitatis. id est notio velle. quod cognitio eorum non possit excedere figuras eorum

porales diceret ratio potius esse credendum firmiter et perfectiori iudicio rebus. In huiusmodi igitur lite. scilicet inter sensus et imaginationem ex vna parte et rationem ex altera parte nos debet inesse tanta vis rationi ut quod imaginandi et sentiendi nonne potius probarem causam rationis et reputarem motiua sensus et imaginationis esse insufficientia. quod dicitur. Nota quod iudicio nobilioris poterit potius esse actum quod iudicio poterit et nobilioris. cum igitur ratio sit poterit nobilior quod sensus et imaginatio. eo quod comprehendit proprium obiectum et obiectum sensus et imaginationis. et si e conuerso. potius istud est iudicio rationis quod poterit iustitiam. Si scilicet est quod humana ratio. Sic applicat illud scilicet ad proprium. et dicitur Illud quod dicitur de sensu et imaginatione respectu rationis scilicet est et quod humana ratio non putat diuinam intelligentiam intueri nisi ut ipsa ratio participat quod appa-

cedere. **De rebus.** Non cognitio firmiori potius perfectioris iudicio esse credendum. In huiusmodi igitur lite nos quibus tam rationandi quam imaginandi etiam sentiendi vis inest. nonne rationis potius causam probari emus.

Simile est quod humana ratio diuinam intelligentiam futura nisi ut ipsa cognoscit non putat intueri. Nam ita differens. Si qua certos ac necessarios habere non videant euerit. ea certo euentura presciri nequeunt. Harum igitur rebus nulla est prescientia quam si etiam in his esse credamus. nihil erit quod non ex necessitate proueniat. Si igitur uti rationis participes sumus

Metrum quintum

ret ex ipso modo arguendi. Nam ita dicitur. l. argutus si quod non videant non habere certos et necessarios euentus. talia nequunt scire certo euentura. Ergo talia res nulla est prescientia quoad si prescientiam si credamus eum in his nihil erit quod non pueniat ex necessitate. Si igitur sicut sumus participes rationis. ita possemus habere iudicium diuine mentis. sicut nunc iudicamus imaginarios et sensus operare eadem rationi. si ceterum. l. iudicarem? iustissimi / mui humanas res sicut submittere diuine mentis. ¶ **¶** Horatium quod sicut est de iudicio sensus et imaginatio respectu rationis et rationis respectu intelligentie diuine. Nam sensui et imaginatio videtur quod ratio non possit apprehendere rem nisi sicut ipsa apprehendit quod tamen falsum est. Sic sicut videtur rationi humane quod intelligentia diuina non possit res incertas cognoscere aliter quam ipsa cognoscit quod falsum est. Nam quod ratio humana incerte cognoscit intelligentia diuina certa apprehendit.

ita diuine iudicium mentis habere possemus, sicut imaginarios sensus rationi cedere oportere iudicauimus sic diuine sese menti humane submittere rationes iustissimum censeremus. Quare in illi summe intelligentie cacumen si possumus erigamur. Illic enim ratio videbit quod in se non potest intueri. Id autem est quoniam modo etiam quod certos exitus non habent. certa tamen videat ac definita prenotio, neque id sit opinio, sed summe potius scientie nullis terminis inclusa simplicitas.

Metrum quintum libri quinti.

¶ **¶** Nam varijs terrarum animalia permeant figuris.

Hic philosophia hortatur ut erigamus nos ad cognitionem diuine intelligentie dicentes. Quare si possumus erigamur per diligentem considerationem in cacumen illius summe intelligentie super diuine. Illic enim ratio videbit quod in se non potest intueri. l. quod certa et definita prenotio dei significat illa que non habent certos exitus. et illud non sit opinio. sed potest sit simplicitas summe scientie nullis terminis inclusa. quod simplicitas summe sapientie est in se. ¶ **¶** Horatium quod si cognitio sequitur facultatem rei cogitante et ratio per se cognoscit. tunc hinc ratio humana cognoscit futura per intelligentiam incerte. Sic sicut intelligentia diuina ea incerte cognoscit. Sed quod facultas cognitionum est sine facultate ratio per se cognoscitur. et intelligentia diuina cognoscendo excedit rationes humane poterit ipsa certe cognoscere que ratio humana incerte cognoscit.

¶ **¶** Nam varijs terrarum animalia permeant figuris.

Hic incipit quintum metrum huiusmodi quod dicitur archilogica.

E

Liber quintus

ab inuicem, dactylicā a pede p̄diano. In q̄ oñdit hoim esse dispositum
ad contemplatiōē celestī ex figura corpis illi. et primo describit figuram
corpis altariū bestiariū. Secundo figuram hois ibi. Unica gens. Prio
dicit animalia p̄manere terras q̄ varijs. t. valde varijs figuris nāq̄ alia
animalia ex t̄ro corpe sic sūt sp̄tes. et reptilia illa venūt i. h̄t̄r puluere et icca
ra. t. mota vi pectoris

q̄ ab h̄t̄r p̄tinuū sulcū
sup. in puluere. Sūt
alia animalia q̄b̄ inest
vaga leuitas alarū
q̄ p̄beret v̄tos. et na
ter. t. trāsset liq̄do vo
lata spacia lōgi ethe
ris t. aeris. sūt alia q̄
gaudent vestigia p̄
fisse solo. t. terre gres
sibus suis et trāsmit
tere. i. p̄transire viri
des cāpos. et gaudēt
subire siluas q̄ om̄ia
animalia h̄ videas ea
discrepare varijs for
mis. t̄n facies eorū
p̄na. t. ad terrā ielina
ta valz inq̄uare t. in
guatos oñdere s̄tus
hebetes. t. brutales.
¶ Nota q̄ p̄bia t̄ngit
tria genera animalū. t.
reptilia. volatilia. et
gressibilia. q̄ h̄ disse
rāt i formis. q̄ q̄daz
formant ad repr̄dū
vt sp̄tes. q̄dā ad vo
lādū vt auēs. q̄dā ad
ḡd̄edū vt bestie. t̄n
in h̄ oia cōueniunt q̄
h̄nt facie ielinarā ad
terrā ¶ Unica gēs
hoim. Hic describit
figurā hois d̄. Unī
sa gēs hoim. t. solū gen^o h̄ h̄nt leuat cellū caput h̄t̄r q̄t̄. et lea

¶ Namq̄ alia extento sunt corpe pul
ueremq̄ verunt

Continuum trabunt vi pector in
citata sulcum

Sunt quibus alarum leuitas vaga
verberetq̄ ventos

Et liquido lōgi spacia etheris ena
tet volatu

Hec pressisse solo vestigia gressibus
gaudent

¶ Vel virides campos transmittere
vel subire siluas

¶ Que varijs videas licet om̄ia dis
crepare formis

¶ Prona t̄n facies hebetes valet
ingrauata sensus

Unica gens hominum celsus leuat
altius cacumen

Atq̄ leuis recto stat corpore despi
citq̄ terras

Hec nisi terrenus male desipis ad
monet figura

¶ Qui recto celum vultu petis ere
risq̄ frontem

¶ Unica gēs hoim. t. solū gen^o h̄ h̄nt leuat cellū caput h̄t̄r q̄t̄. et lea

Prosa sexta

ais stat recto. i. erecto corpe. ⁊ despiciat terras vultu elevato ad celi. tu i. d
terren⁹ q̄ recto vultu per⁹ celū ⁊ exers. i. erig⁹ frōrē. hec recta figura admo/
net te q̄ tu male desipis. nisi etiā feras. i. extollas aim tuū i sublimē. i. i cel
lestia ne mēs gūata. i. quē die desipis. pessū. i. sub pedib⁹ vultu sube. ⁊ ē pessū
adherbitū loci. ne illa mēs sidat. i. resideat. inferior corpe levato celi. ¶ Ho
In sublimē feras anjnuz quoq; ne
grauata pessum.

Inferior sidat mens corpore celi/
us levato.

Prosa sexta quinti libri.

Gloniā igit vti pauloante mō
stratū ē. omne qd̄ scit. nō ex sua
sz ex p̄bendētū nafa cognoscit. in/
tueamur nūc q̄tuz fas ē q̄s sit diuie
substātie stat⁹ vt q̄ nā etiā scia ex⁹ sit
possim⁹ agnoscere. Deū igit eternuz
esse cunctoz rōne degentiū cōmu/
ne iudiciū est. Quid sit igit eterni/
tas p̄siderem⁹. Hec em̄ nobis natu
rā p̄ter diuinā scitiētāq; patefacit.

Dic̄ incipit sexta. p̄sa ⁊ vltia hui⁹ q̄nti in q̄ determinat⁹ veritate d̄ cōpassibilitate
tate p̄scie diuie ⁊ liberi arbitrij ⁊ p̄rio ponit suā determinatōnez. sc̄do sub
iūgit vultū exhortatōez circa finē li. ibi. Auerſamī igit. P̄rio ostendit moduz
diuie cognitōis. sc̄do soluit obiectōes factas p̄ diuinā p̄uidētā. tertio cō
cludit cōpassibilitatē liberi arbitrij cū p̄uidētā diuina. sc̄do ibi Quid igit
postulas. tertio ibi. Que cū ita sūt. p̄mo desminat⁹ d̄ statu q̄ ē eternitas. se
cūdo ex h̄ declarat modū diuie scie. ibi. Qm̄ igit oē iudiciū. p̄rio p̄mittit
q̄ desminat⁹ sit⁹ eternitate. sc̄do desminat⁹ ibi. Eternitas igit ē infirmabil
P̄rio d̄. Qm̄ mōstratū ē pauloan q̄ oē qd̄ scit cogit⁹ n̄ ex sua nafa. i. n̄
ex nafa rei scite. sz ex nafa cōp̄hēdētū. i. cogit⁹ intueamur nūc q̄tū
fas ē. q̄s sit stat⁹ diuie scie vt sube. vt possim⁹ agnoscere q̄ sit ei⁹ scia. ⁊ sube
dit q̄ cō iudiciū cūtoz degentiū. i. vretū rōne ē deū eē eternū id̄ cōside
rem⁹ qd̄ sit eternitas. hec em̄ nob̄ patefacit naturā ⁊ diuinā sciam. ¶ Ho
tū dū q̄ vti degentes rōne sūt vtri p̄diti luce sapie. rōes isti cōcedūt deū eē
eternum. Nam philosophus octauo p̄b̄sicozum. ex eternitate in otus ostē
dit eternitatē motoris. Et omnes tam greci q̄ barbari putātes deos esse

ta cū hō hēat figurā
corpis erectā ad celū
si aia n̄ erigat⁹ ad
replatoez celestiu vlt
dere⁹ corp⁹ eē nobilit
us aia. ¶ Nota dūm
fm̄ Arist. i. xvi. d̄ aia
lib. hō iter oia aialia
hēat figurā rectiline
arē de q̄ figura etiaz
loquit⁹ ovidi⁹ i h. me
t. amorphoseos di.
P̄ronā cū spectat aia
lia cetera terraz. Os
hoi sublimē dedit ce
lū q̄ videre. Passit ⁊
erectos ad sidera tol
tere vult⁹.

Prosa sexta. v. libri

Gloniā igitur

vti pauloante

Liber quintus

estimant eos immortales. ¶ Notandū q̄ q̄ eternitas dei ⁊ natura et scia dei n̄ d̄nt fm substantiā id̄ cognita eternitatis cognoscit natura ⁊ scia dei

¶ Eternitas igit̄ ē. Hic p̄sequitur de eternitate. Et p̄lo ponit et̄ d̄f̄ finitionem sc̄do declarat eam. ibi. Quod ex collatione. Primo d̄r. Eternitas est possessio vite interminabilis et̄s tota sit ⁊ p̄fecta ¶ Nota fm Albertū sup li. de caus.

Alīqd̄ ē eternū. ⁊ est eternitate. ⁊ ē ipsa eternitas sicut deus.

Alīq̄ sunt eterna et sunt it̄ eternitate. Is non sunt ipsa eternitas. sicut substantie se parate. Alia sūt eterna non in eternitate nec sūt ipsa eternitas vt̄ modus tempus ⁊ mūdus.

¶ Notandū q̄ d̄c̄ eternitas ē possessio vbī vit̄ noie possessiois ad designandum inmutabilitatem ⁊ v̄ deficientiā eternitatis q̄ ipsa firmiter possidetur ⁊ d̄ete h̄r. ⁊ d̄e vite ad inuendum q̄ nō viuētia nō m̄surantur eternitate.

Et d̄r̄ interminabilis ad differentiam illius vite q̄ h̄ terminum a p̄te añ ⁊ a p̄te post sicut v̄stra hoīs. vel a p̄te añ t̄m. sicut vita angelorum. ⁊ d̄icit̄ tota sim̄l ad d̄riam vite angelice. q̄uis em̄ esse angeli fm substantiam sit totum sim̄l nō t̄m fm opationem. cū habeat opationes successiuas ⁊ intellectiōes. ⁊ d̄c̄ p̄fecta ad designandū q̄ eternitatis nihil deest. p̄fectum em̄ ē cui nihil deest. p̄rio celi ⁊ m̄di.

¶ Q̄d̄ ex collatiōe. Hic declarat d̄f̄f̄m̄t̄iōes. sc̄do redarguit q̄sdā q̄ vocabulo eternitatis lautebantur. ibi. Q̄n̄ non recte p̄lo ergo declarat d̄f̄f̄m̄t̄iōes eternitatis in cōparatione ad ips̄s. d̄c̄s. Q̄n̄ d̄ictū est q̄ eternitas est possessio tota simul interminabilis vite. q̄d̄ liquet clari⁹ ex collatiōe

Eternitas igit̄ est interminabilis vite tota simul ⁊ p̄fecta possessio. Q̄d̄ ex collatione tem̄poraliū clar̄i⁹ liquet nam q̄c̄qd̄ viuūt in t̄p̄e id̄ p̄sens a p̄teritis in futurum p̄cedit. nihilq̄ est in t̄p̄e p̄stitutū q̄d̄ totum vite sue sp̄acii pariter possit amplecti. S̄z crastinum q̄dem nōdum apprehendit besternū vero iam p̄didit. In hodierna quoq̄ vita non amplius viuūtis q̄ in illo mobili t̄rāsitorioq̄ momento. Quod igitur temporis patitur conditionem. licet illud (sicut de mūdo censuit aristoteles) nec ceperit vnq̄ esse nec desinat. vitaḡ eius cum temporis infinitate tēdatur. nondum tamen tale est vt̄ eternum esse iure credat̄. Nō em̄ totum

Proposa sexta

Id est ex proportionatione temporalium. Nam quod vivit in tempore illud presentis eternis. Precedit per
successivam mutabilitatem presentis in futura. et nihil est in tempore presentium quod pa-
riter possit amplecti. et apprehendere totum spacium vite sue. sed crastinum nodum app-
hendet. hesternum vero presentis tam perdidit et in hodierna vita non amplius vivit. et ni-
hil plus est presentis de hodierna vita nisi quod in isto mobili et transitorio momento

simul infinite licet vite spacium com-
prehendit atque amplectitur sed futura non
dum transacta iam non habet. Quod igitur
interminabilis vite plenitudinem
totam pariter apprehendit ac possidet
cui neque futuri quicquam absit nec pre-
teriti fluxerit id eternum esse iure per-
hibet. Idque necesse est et sui compos
presentis sibi semper assistere et infinitatem
mobilis temporis habere presentem. Unde
quidam non recte qui cum audiunt vi-
sum platonem mundum hunc nec ha-
buisse initium temporis nec habiturum esse
defectum hoc modo perditum et perditum mu-

nda non habet. Quicquid igitur apprehendit et possidet pariter totam plenitudinem in-
terminabilis vite cum nihil absit futuri nec aliquid fluxerit preteriti. illud iure per-
hibet esse eternum. quod illud eternum sui compos eo nihil sibi deficit. necesse est se-
sibi assistere presentis et est necesse presentem habere infinitatem. et infinitam durationem tem-
poris mobilis. et successivam. ¶ Notandum quod quod per cognitionem temporis devenit in
eternitatis cognitionem eo quod opposita iuxta se posita magis elucidetur. sed per
naturam et successione temporis declarat nobis naturam eternitatis. Sic enim ratio
temporis assistit in successione et apprehensione presentis et posterioris in motu cuius una
pars preterit et alia est futura. Sic ratio eternitatis per oppositum consistit in ap-
prehensione unitivitate illius. Quod omnino est extra motum comprehendens sibi preterit-
um et futurum presentis presentis. ¶ Notandum quod ipsi eterni nihil transit in preteritum
sed se sibi presentis assistit. quod non nunquam deficiet sicut nec nunquam incipit cum habe-
at vitam interminabilem. necesse est quod assistit quilibet differentie temporis etiam si ponat
tempus infinitum. et quod eodem modo assistit differentijs temporis per quem modum
in se subsistit. motus autem quo in se subsistit est presentarius. ideo etiam

Liber quintus

afficit differētis tēpōs p motū pntem. ideo dicit q̄ necesse est eternū p̄sentem habere infinitatē tēpōs mobilis.

¶ Si nō recte putāt. Hic pb̄ta improbat quosdā q̄ aburebant vocabulo eternitat̄. Sc̄do doceat pp̄riū modū loquēdi. ibi. Ita si digna. Pr̄mo fac q̄s dicitū est. sc̄do manifestat quō sp̄alia deficiūt a simplicitate di-

uine nature quā nō
unf̄. titari. ibi. hūc
em̄. Pr̄mo dicit. dicit
etū est q̄ eternitas nō
solū dicit̄ intermina
bilitatē. sed etiā sim
plicitatē. vñ nō recte
qdā putāt q̄ cū audi
unt visum eē plato
ni mundū nō habuiss̄
se intellū tēpōs nec has
biturū defectū. i. finē
hoc mō putāt. i. finē
dū p̄ditū fieri coeter
nū conditōrū. Causa
aut̄ q̄re nō recte putāt
est. q̄ aliud ē duci p̄
interminabile vitaz
cū quadā successiōe.
q̄s plato tribuit mū
do et aliud ē p̄ter. i.
siml̄ eē cōplexā totā
p̄ntiā vite inermia
bilis q̄s est. pp̄riū di
uine mētis. Et q̄ ali
q̄s diceret. Si mun

us nunq̄ incepte videt̄ eē coetern⁹ deo. ¶ Ad q̄s r̄idet q̄ de⁹ est p̄rio
mōdo nō āt̄q̄tate tēpōs. sed simplicitate nate. vñ dicit̄. Neq̄ ei dicit̄ videri āt̄
q̄or̄ rebz p̄ditis q̄ntitate tēpōs. sed pp̄rietate simplicis nature. ¶ Notanduz
sicut p̄ter ex li. th̄met. Plato voluit mundū incepisse sed finē nō habere. et
hoc idē Aristo. sibi imponit celi et mūdi di. q̄ sol⁹ plato generat mundū
Quid̄ gest̄ q̄s dicit̄ Boe. q̄ plato nō posuit mundū incepisse. ad hoc d̄s
q̄ dū plato dixit mundū habuisse intellū intelligit̄ q̄ habuit intellū institu
tionis. nō aut̄ tēpōs. sicut ponit exemplū de vestigio pedis. vt si pes ab eter
no steriisset inpuluerē pes esset causa vestigiū naturaliter p̄cedens vestigiū
um licet nō tempore. ¶ Hunc enim vite immobilis. hic manifestat quō
tēpōralia deficiunt a simplicitate diuine nature quāntū uicij imitari q̄l.

Prosa sexta

Ille infinitus motus rerum temporalium imitatur quoniam potest hunc presentium statum vite immobilis eternitatis. et cum non possit effingere. i. exprimitur et eque deficit ab eius immobilitate successive accedendo quod si se non potuit. et ex simplicitate presentie decessit in infinitam quantitate presentis et futuri: et cum neque possidere poterat plenitudinem vite sue huiusmodi aliquid modo nunquam esse

queat possidere. hoc ipsum quoque aliquo modo nunquam esse desinit. illud quod implere atque exprimere non potest aliquid quatenus videtur emulari. alligans se ad qualemcumque presentiam huiusmodi exigui volucrisque momenti. Que quoniam manentis illius presentie quandam gestat imaginem quibuscumque contigerit id prestat ut esse videantur. Quoniam vero manere non potuit. infinitum temporis iter arripuit. Eoque modo factus est ut continuaret eundo vitam cuius plenitudinem complecti non valuit permanendo. Itaque si digna rebus nomina velimus imponere.

vitam eundem de vno esse in alio. cuius plenitudinem non valuit. i. porus complecti permanendo. Nota quod infinitus modus rerum temporalium quoniam potest imitari statum eternitatis. quod non potest eum totaliter exprimere. quod statum temporalis est successivus. status eternitatis non. et status temporalis respicit preteritum et futurum. statum eternitatis tamen presentis tamen in huiusmodi imitatur statum eternitatis. quod sicut eternitas nunquam desinit. sic infinitus motus rerum temporalium nunquam esse desinit. et sic in tempore esse dare instans quod huiusmodi quaedam imagine cum eternitate. ita quod sic in eternitate aliquid esse. et sicut illa dicimus esse quod sunt in presentis instanti. id est status rerum temporalium licet non possint imitari statum eternitatis presentis permanendo. tamen ipsum imitatur suam durationem successive continuando. Itaque si dignum. In ista parte docet philosophia quod proprie loquendo sit de deo et de modo dei. Si nos sequentes platonem velimus imponere nomina de generis. Iuvenientia rebus. dicimus deum esse eternum. modum vero dicimus perpetuum. et hoc consonat dicto auctoris grecissimi. Etenim hoc sine principio sine fine. Perpetuum autem principium sive carceris.

desinit. videtur aliquatenus emulari illud quod implere non potest alligans se. statum temporalis ad qualemcumque presentiam huiusmodi momenti. i. instantis. extinguit. i. indistinctis. et volucris. i. transitorij quod si presentia instantis esse potest gesta quondam imagine manens presentie. i. eternitatis. et prestat quodibuscumque contigerit ut illa esse videantur. Itaque illa dicimus esse quod sunt in presentis momento quod non potuit manere. i. presentia instantis. presentis naturam rei mobilis. id arripuit infinitum iter temporis per successivum. et eodem modo factum est ut continuaret

Liber quintus

¶ **Q**uoniam igitur de iudicio. Hic proba ex dictis ostendit modum scie diuine. Primum ostendit quod sit scia diuina. et quod sit notanda dicens. Quoniam de iudicio comprehendit ea que sunt sibi subiecta. id est sua obiecta secundum sui naturam. id est secundum naturam partium cognoscens. Natura autem dei talis est quod sermo ipsi deo est statim eternus et presentari. Et quod sequitur quod scia dei supgressa omnem motionem temporis manente

In simplicitate presentie et preterens infinita spacia preteriti et futuri temporis. omnia considerat quasi. id est presentia geratur in sua simplici cognitione tunc ostendit quod modo scia dei est notanda dicens. Itaque si velis pensare presentiam qua cuncta dinoscit non dices diuinam scientiam esse presentem etiam quasi futuri. sed rectius estimabis diuinam scientiam esse instantie id est presentie nisi deficientis. quod confirmat per echimologiam huius notiprouidentia dicens.

Unde cognitio diuina non dicitur preuidentia. quia illa imporat ordines ad futurum. sed dicitur prouidentia quasi porro id est. penitus a rebus infimis constituta ab excelso cacumine re: um cuncta prospiciat.

¶ **N**otandum quod cognitio sequitur modum rei cognoscens. ideo cognitio et scientia dei sequitur statum et dispositionem dei. status autem dei est eternus et presentari cum esse diuini mensuretur eternitate ergo scientia dei erit eterna et presentari ita quod omnia que sunt preterita et futura cognoscit quasi sint presentia.

¶ **N**otandum aliquis diceret non ens non potest esse alicui presentis sed preteritum et futurum est non ens ergo non potest esse presentis cognitionem

Platonem sequentes deum quod est eternum mundum vero dicimus esse perpetuum. Quoniam igitur omne iudicium secundum sui naturam que sibi subiecta sunt comprehendit. est autem deo semper eternum ac presentari status. Scientia quoque eius omnes temporis supgressa motiones in sue manet simplicitate presentie infinita et preteriti ac futuri spacia complexus. Omnia quasi iam geratur in sua simplici cognitione considerat. Itaque si presentiam pensare velis qua cuncta dinoscit non esse presentiam quasi futuri. sed scientiam nunquam deficientis instantie rectius estimabis. Unde non prouidentia sed prouidentia potius dicitur. quod porro ab rebus infimis constituta quasi ab excelso rerum cacumine cuncta prospiciat.

Prosa quinta

diuine Dicendū q̄ duplex ē nō ens. Quoddā q̄d nullo mō ē ens. ⁊ tale nō est realit̄ p̄ns aliquid cū nihil sit. Aliud ē nō ens n̄ simplr. sed qz actu nō est ens. ⁊ h̄mōi n̄ possit realiter coexistere t̄pi p̄nti cū p̄t̄ coexistere eter/ nitati. qz eternitas cū sit inf̄nita excedit ip̄s p̄ns excedēdo se ad p̄teritū ⁊ futū. Et sic p̄teritū ⁊ futū p̄ sunt eternitati coexistētia p̄ntia. qz in eter/ nitate n̄ est successio

Quid igitur postulas vt necessaria fiant q̄ diuino lumine lustrent. cum ne homines q̄dem necessaria faciāt esse que videant. Num em̄ q̄ p̄scie/ tia cernit: aliquā eis necessitatē tu/ addit intuitus. **B. Minime. Id. At** qui si est diuini humaniqz presentis digna collatio vt̄ vos vestro hoc temporario presenti quedam vide/ tis: ita ille omnia suo cernit eterno.

omnia p̄sciens. ¶ Quid igitur postulas. Sic soluit obiectiones sup/ per factas p̄ prudentia. P̄rio ergo ostēdit q̄t̄ h̄mōi obiectiones soluant̄ sedo resumit primā obiectionē ipsam fortitudo vt̄ formalit̄ soluat̄. **Sec/ cūda** ibi. Sic si dicas. Circa primū notādū q̄ tres erāt rōes. q̄rū prima ⁊ scda fundant̄ sup̄ h̄. q̄ nihil p̄t̄ p̄scitūa deo nisi id sit necessariū. Ter/ tia fundat̄ sup̄ h̄ q̄ euēt̄ incert̄. non p̄t̄ certitudinalit̄ cognosci. Fact̄ ergo duo. P̄rio ostēdit q̄ p̄scia nō imponit necessitatē rei p̄scite. p̄ quod soluitur prima ⁊ scda rō. Sedo ostēdit q̄ scia dei nō mutat naturā rei. s̄ sil̄ h̄t̄ cer/ titudo a p̄te scie. ⁊ incertitudo a p̄te euēt̄. p̄ q̄d soluit̄ tertia rō. scda ibi. Quare hec diuina. Primo dicit̄. Et q̄ deus cognoscit oia tanq̄ p̄sentia quid igitur postulas vt̄ illa fiant necessaria q̄ lustrent. i. comprehenduntur diuino lumine id ē diuina cognitione. cū nec hoies faciant ea necessaria q̄ p̄ntialit̄ videant. verbiḡ fa. Q̄d h̄o videt in p̄nti non facit esse necessariū. nunq̄d em̄ intuit̄ tuus addit i dabit̄ aliquam necessitatē eis q̄ tu cernis p̄ntia. Et **Boe. Minime.** Et p̄ h̄ia. Si ē digna collatio diuini et humani intuitus respectu p̄ntis sic vos videris. quedā hoc p̄nti t̄pario. i. in p̄nti ip̄s. ita de/ suo eterno intuitu oia cernit tanq̄ p̄ntia. ¶ Notādū qz intuit̄ n̄ rei p̄ntis nullā imponit necessitatē rei p̄nti. qz visio sortis curre/ tis non imponit necessitatē sorti curreti qz p̄t̄ sortis currere vt̄ non currere. Sic etiam intuit̄ diuini q̄ oia p̄ntialit̄ cognoscit. nullam imponit reb̄ ne/

nitate n̄ est successio
vñ nō sequit̄ si aliquid
coexistit eternitati
p̄ tāto simplr existat
qz eternitas etiā exē
dit se ad p̄teritū. sic
ad p̄teritū ⁊ futurū
¶ Notādū q̄ dō oia
sunt p̄ntia ⁊ sibi no
hil est futurū. id scia
sua nō est dicenda p̄
scia q̄ sonat aliquid fu
turū nec d̄z dicit̄ p̄ul
dentia p̄ter eandem
eām. sed d̄z dicit̄ p̄ul
dentia q̄i p̄ul cōstit̄
tuta a reb̄ inferiorib̄

Liber quintus

cessitate. sed videt ea pñtialiter sicut futura sunt necessario futura & cōtin/
gentia videt pñtialiter futura. ¶ Quare hec diuina pñotio. Dic ostē
dit q̄ circa pñticia sūt certā pñotio dei & certā cūa rei dicēs. Quā/
re hec diuina pñotio q̄ de nouit futura. illa nō mutat pñtialitē rerū q̄ ad ne/
cessitatē & pñtialitē. q̄ si imponit necessitatē rei q̄ pñtialitē est. s̄ talia apō
se spectat pñtialitē q̄lia

¶ Cum pñtialitē futura
nec pñtialitē rerū iudic
cia vt pñtialitē faciat
nō esse pñtialitē. sed
vno intuitu mentis di/
noscit t̄az necessitate
q̄ nō necessitate ven
tura. s̄. fusa. Quō de/
clarat in exemplo di.
Sicuti vos homines
q̄n pariter. i. in eodē
instanti videt̄. hoies
ambulare in terra et
solē orti in celo. licet
vtrūq̄ sūt sit p̄spe
ctū. t̄n discernitis. h̄
ē voluntariū. s̄. hoies
ambulare in terra et
illud ē necessariū. s̄.
solē orti. Ita sūt di
uit̄ intuit̄ cūcta res
spiciēs. i. deorsū aspi
ciens minime p̄tur
bat rerū q̄litate. s̄. cō/
tingentia & necessita
tē rerū. dico apud se p̄
sentii rōne eternitas
tis. s̄ futura. ad cō

¶ Quare hec diuina pñotio naturam
rerū pñtialitatem nō mutat. Talia
q̄ apud se pñtialitē spectat qualia in
tpe ol. in futura puenient. nec rerū
iudicia pñtialitē vnōq̄ sue mētis in
tuitu tam necessitate q̄ nō necessitate
ventura dinoscit. Sicuti vos cum
pariter ābulare in terra hoies. & ori/
ri in celo solem videtis quāq̄ sit si/
mul vtrūq̄ p̄spectū t̄n discernitis.
et hoc voluntariū illud esse necessa
riū iudicatis. Ita igitur cuncta de/
spiciens diuin̄ intuitus qualitates
rerū minime p̄turbat. apud se q̄dem
presentium. ad cōditionem vero tē
poris futurarum. Quo fit vt hec nō
sit opinio. sed veritate potius nixa
cognitio cum certituz qd esse cogno
scit. qd idē existendi necessitate ca/
ditionem t̄pis. Quo fit vt cognitio futurorū dei tanq̄ pñtialitē nō sit opt
nō. sed cognitio p̄tate nixa. i. p̄firmata. cū cognoscit aliqd esse certituz. i.
futurū qd idē nō nesciat. s̄. bñ sciat carere pōtē necessitate exndi. ¶ Nota dū
de hoc q̄ d̄. deū pñtialitē oia cognoscere. s̄. p̄terita & futura. ponit qdā ex
emplū de baculo fixo in aq̄ q̄ successiue toti fluuio pñs est. q̄ p̄teritū ē. sic
eternitas sūt est cū toto tpe. & cū oibz q̄ fluūt i tpe. ita q̄ totū tps et qdā ē
successiui in tpe ē pñs eternitatis vt si ponat̄ eternitas sicut centrū & totū
tps sicut circū ferētia. tunc h̄ circū ferētia continue moueat & pars toti sue

Prosa quinta

ceat. tñ in pparde ad centrū vñiformiter se habet. ¶ Alud exēplū pont
tur de aliq̄ q̄ vadit p viā z n̄ videt hoies p^o se venientes. s; ille q̄ b̄ alra tur
ri respiceret videret totū s̄ z hoies p eā trāscentes tā pcedetes q̄ se q̄ntes
sic de^o de speclo sue ternitatis respiciēs oia pñtialt vider tā pñtia q̄ supra
¶ Sic si dicas. Sic p̄bia redit ad p̄mā rōnez sup^o positā ipam fortificā

rere non nesciat. **H**osi dicas. **Q**u
euentuz deus videt id nō euenire
non posse quod autez nō potest nō
euenire id ex necessitate contingere
meq; ad hoc nomē necessitatis ascri
gas. Fatebor rem q̄dem solidissime
veritatis. sed cui vix aliquis nisi di
uini speculator accesserit. **R**ñ de bo
nāq; idez futuz cū ad diuinā notio
nem refert necessariū; cū vero in sua
natura ppendit libez prozsus atq;
absolutum videri. **U**ue sunt em̄ ne
cessitates. simplex vna vel ut q̄ ne
cesse est om̄es homines esse morta
les. **A**ltera p̄ditōis vbi aliq̄cū am
bulare scias; eum ambulare necesse

coartaueris me vt pcedā aliq̄ā necessitatē futurorū. **R**ñ de bo idē q̄d futu
rū est q̄ ad nos cū refert ad diuinā notionē cui ipm̄ est p̄ns. dico necessa
riū esse. s; necessitate cōditionata. s; rōne p̄sentie. cum autem idē futurum
ppenditur in sui natura ratione cui^o h; futuritionē z indeterminatiouem
in sui causa necesse est videri liberū.

¶ **N**otandū q̄ sicut illud q̄d in se est contingens quando est nobis pze
sens ratione p̄sentie fortitur quandam necessitatem qua nec esse est ipsū
esse dum p̄sens sit. quia om̄ia sunt deo p̄sentia. ratione s̄tius p̄sen
tie in ordine ad ipsam diuinā cognitionem fortuntur quandam necessi
tatem. licet in sui natura prozsus videantur libera. ¶ **U**ue em̄. **H**ic
p̄bia declarat solutiōez p̄ q̄ndam d̄stinctionēz necessitatis. z eam applicat
ad p̄positū. **S**edō p̄cludit ex p̄missis siml̄ stare q̄ aliq̄ sunt fm̄ se contin

do vt formalit^o solua
tur z fornicat eam.
Sedō solut^o **T**er
solutiōez declarat. se
eunda ibi. **R**ñ de bo
tertia ibi. **D**uz enī
p̄rio de. **S**i dicas h
s; obijctōdo illō non
posse n̄ euenire q̄ de
us videt euentū. q̄a
tūc deus falleret q̄d
aut nō pōt nō eueni
re id ex necessitate p̄
p̄tingere. z sic ascri
gas me ad nomē ne
cessitatis vt pcedam
cōtingēs aliq̄ modo
esse necessariū. **E**go
fatebor rem solidissi
me p̄itar; cui vix ali
qs accesserit eā cōce
dendo. nisi speculat
tor diuini. i. diuine
nature. **T**unc solute
obiectionē dicet. **S**i

Liber quintus

gentia & incerta. q̄ n̄ euentur̄ certitudinaliter in q̄s cū a deo p̄uisa seba s̄b. Si igit̄ p̄culdubio cāera. P̄uo d̄r. Due sunt necessitates. vna simplex q̄ est necessitas nature. sicut oēs hoīes necesse ē eē morales. Alia est necessitas p̄ditionis. vt si scias hoīes ambulare. illū ambulare necesse ē qz qd̄ q̄s q̄ nouit. illud nō p̄t̄ al̄r̄ eē q̄ notū ē. sed hec p̄ditio. i. necessitas cōditio

en. Q̄s em̄ q̄s n̄ d̄uit id eē aliter ac notū est neq̄. Sed hec p̄ditio mīme secū illa simplicē trahit. Hāc em̄ necessitates nō p̄p̄ia facit natura sed p̄ditionis adiectio. Nulla em̄ necessitas cogit incedere volūtate gradit̄. tem q̄uis cū tum cum graditur. incedere necessariū sit. Eodem igitur modo si quid p̄ouidentia p̄sens videt. id necesse est esse. tamen si nullas habeat nature necessitatem. Atqui deus ea futura q̄ ex arbitrij libertate pueniunt. p̄sentia p̄tuef. Hec igit̄ ad intuitū relata diuinū. necessaria fiunt p̄ cōditionem diuine notiois per se vero considerata. ab absoluta nature sue libertate non desinūt

nata mīme trahit se cum simplicē necessitate. qz necessitatem cōditionis non facit p̄p̄ia natura. sed adiectio cōditiois. nulla em̄ necessitas cogit incedere. i. ambulare volūtate gradit̄. i. ambulancem q̄uis necessariū sit ip̄s incedere. i. ambulare. tunc em̄ gradit̄. i. ambulat. Hāc distinctione applicat ad p̄positū d̄r. Eodem modo si qd̄ p̄uidētia diuina p̄ns videt. illd̄ eē necesse est. i. ea p̄ditioe q̄ p̄uisum est & q̄ ponitur sibi p̄ns. q̄uis nullā hēat necessitatem nature. sed de ea futura cōtuef tanq̄ p̄sentia q̄ ex libertate arbitrij pueniunt.

igitur hec relata ad intuentium diuinum sūt necessaria p̄ cognitiones diuine notiois per se vero id est in sua natura non habito respectu ad diuinam cognitionem ipsa non desinunt id est deficiunt absoluta id est a perfecta libertate sue nature.

¶ Notandum s̄m intentionē Boetij. ista ratio quecūq̄ est p̄uisa a deo necessaria euānit. soluit̄ dicendo q̄ verum est q̄ necessario euānit necessitate cōditionata. sed non necessitate absoluta. ¶ Alij aliter soluit̄ q̄ illa p̄positio est vera in sensu composito. sed falsa in sensu diuiso. Unde cuius d̄r. quecūq̄ p̄uisum est. necessario euānit. verum est in sensu composito. qz impossibile ē p̄uisum a deo nō euentire. tū in sensu diuiso falsa ē. qz cuius

Proposa sexta

¶ Fient igitur proculdubio. *Hic* probacludit ex p̄dictis q̄ ista sil' stat q̄ alq̄
fm se sunt p̄tingentia r̄ incerta q̄ tñ certitudinalr̄ euentur̄ in q̄tū. p̄uisa a
deo. scdo obijcit 3 h̄ ibi. Quid igitur refert nō eē necessaria. P̄rio dic̄ Pro
culdubio cūcta futura sūt q̄ de' p̄noscit eē. alioqn falleret d̄uisia p̄uidētia.
sed q̄dā eoz p̄ficiscunt. i. p̄cedūt de libero arbitrio. ita q̄ q̄ntū ē de eē ip̄

Fient igitur proculdubio cūcta q̄ futū
ra deus esse p̄noscit. S; eoz q̄dam
de libero proficiscūt arbitrio. Que
q̄uis eueniāt. existēdo tñ naturam
propriā n̄ amittūt q̄ p̄ri' fieret etiaz
nō euenire potuissent. Quid igitur
refert nō esse necessaria. cū propter
diuie scie p̄ditōez modis oib' neces
sitatis istar eueniāt. hoc. s. q̄ ea que
pauloan̄ proposui sol oriens r̄ gra
diēs hō. q̄ dū sūt n̄ fieri nō p̄nt. eoz
tñ vūū prius quoq; q̄ fieret necesse
erat existere. alterz nō minime. Ita
etiā q̄ p̄ntia de' habet proculdubio
existūt. S; eoz hoc q̄dē d̄ rez neces
sitate descēdit. illud nō de p̄tate
facientū. Haud igitur iniuria dixim'
hec si ad dīnā noticiā referātur ne
cessaria. n̄ p̄ se p̄siderent necessitatis

tingens r̄ necessarium. Unde dicit. Quid igitur refert p̄tingentia r̄ libe
re futura non esse necessaria. cum ip̄a eueniāt instar. i. ad similitudinē neces
sitatis. Tunc soluit dicens q̄ inter euentum necessarium et p̄tingentem
hoc refert quod manifeste apparet per exempla que pauloante proposuit.
scz q̄ sol oriens r̄ homo gradiens que dum fiunt non fieri non possunt.
r̄ ita vtrūq; est necessarium sub conditione presentie. presentia enim neces
se est esse dum sint presentia. tamen vnum eorum. s. sol oriens prius q̄ fis
eret necesse erat existere. Alterū vero. s. homo gradiens minime habz ne
f

soz p̄nt non euenire.
¶ In subdit q̄ q̄uis
eueniāt. tñ non amite
tunt p̄riā naturā li/
bertat. q̄ p̄ri' q̄s fie
rēt potuissent n̄ eues
nre. ¶ Nota q̄ tora
intencio boerū fūdat
sup h̄ alq̄d libere fu
tuz ex sui nasa in cō
partōe ad p̄ficiam dī
uinā necessario euiāt
r̄ talis est necessitas
cōditionata. q̄ in q̄n
tū. p̄uisū est sic neces
sario euenit. s; nō
absolute circūscripta
p̄uisione.

¶ Quid igitur refert
Hic obijcit 3 soluit
onē. r̄ soluit obiectio
nē. scdo 3 illā soluit
onē obijcit ibi. Sed
si inq̄s mea. Obie
ctio i hoc p̄stitit. Ex
q̄ futuz p̄tingens p̄
setū certitudinalr̄ eue
nit r̄ necessario n̄ vī
det esse d̄ia inter cō

Libri quintus

cessitate fieri ante q̄ fiat. Ita etiā illa q̄ deus h̄z p̄ntia p̄culdubio existit
p̄pter necessitatē cōditōis q̄ sunt p̄uisa euentū tan q̄ p̄ntia. Sed ex p̄ que
sic sunt p̄uisa hoc ē d̄ere necessitate desce. sic sicut solē oriri. aliud de po/
testate faciētū. s. hoīem ambulare. Ex q̄ p̄cludit. ideo nō iniuria dīam?
hoc p̄t q̄ illa q̄ p̄tingēt euentū si referant ad diuinā noticiā sūt neces/
saria. s. ex conditione

diuina scie. Si p̄p
se cōsiderent ip̄a sūt
absoluta a nexibus.
idē q̄ videt̄ necessi/
tatis. q̄b manifestat
per se. Sicuti si id
q̄b patet sensib⁹. si re/
feras ad rōnem tūc
est v̄le. si aut̄ referas
ad sensum tunc ē sin/
gulare. ¶ Notādum
q̄ si idē relatū ad di/
uersa p̄t esse v̄niuer/
sale et singulare. videt̄
s̄it q̄ idē p̄patuz di/
uersa possit ēē cōtin/
gens et necessarium
Nā p̄culare h̄z rō/
nem p̄tingēt. et v̄le
rōem necessarij. S̄z

videmus q̄ hūana natura comparat̄ intellectū agētē abstrahētē a con/
ditionib⁹ indiuiduātib⁹. et cōparat̄ ad intellectū possibile h̄z rōnem v̄niuer/
sals. S̄z cōparat̄ natura hūana ad sensū q̄pticulariter comp̄hēdit. h̄z rōz
singularis. nā v̄le ē dū intelligit̄. p̄culare p̄o dū sentit̄. S̄it̄ erit de fu/
turo cōtingēt q̄ ip̄m cōparat̄ ad diuinā p̄sciētā ē necessariū conditionāl/
ter in se aut̄ cōsideratū h̄z se contingēt. ¶ Sed si in mea inquis.
Nob̄ h̄c cōtra solutionem iam dictā. et soluit illā obiectiōnē. sc̄o mo/
uer dubitatō. 3. ibi. Quid igit̄. P̄mo d̄t. Tu obijctes cōtra solutionem
sic. Si in potestate mea ē mutare p̄positū meū. s. currēdo vel nō currēdo
ego euacuabo. i. frustra bo. p̄uidētiam diuinā. cum ego mutauero illa
q̄ p̄nosce. ēē futura. Ip̄se soluit dicens. Ego n̄ debeo te posse deflectere. i.
mutare p̄positū tuū. s. vitas p̄uidētie illa intuef̄ illud te posse. i. mutare
p̄positū et an facias q̄ p̄positum mutas. et intuef̄ q̄ cōuertis tuū p̄posi/
tum. ideo scias te non posse vitare diuinā p̄sciām. sicuti q̄uis libera volū/
tate te conuertas in varias actiones. tu non possis effugere intuitum p̄e/
sentis oculi. ¶ Nota q̄ licet homo possit mutare p̄positum suuz. p̄ hoc n̄

esse nexib⁹ absoluta. Sicuti oē q̄b sē
sibus patet si ad rōnez referas v̄le ē
si ad seipsa respicias singulare. Sed
si i mea inq̄es p̄tate sitū est mutare
p̄positū. euacuabo p̄uidētā. cū q̄ il
la p̄nosce forte mutauero. N̄ debeo
p̄propositū te q̄dem tuū posse defle
ctere. sed q̄n et id posse. tan facias
quōd reuertas p̄ns p̄uidētie ve
ritas intuef̄. diuinā te p̄sciām si pos
se vitare. sicuti presentis oculi. effu
gere non possis intuituz quāuis te
in varias actiones libera volūtate

Proposa sexta.

non effugit prescientiam diuinam. quia deus illam mutacione presenscit. posito em̄ q̄ deus p̄videret te cras iturq̄ ad forum. Quis possit nō ire et p̄ponas non ire. non tñ non s̄bis. quia deus p̄videt simul et p̄positur et potestatem nō curdi. et mutacione p̄positi et actione non eūdi. et ideo non potes aliquo modo effugere eius prescientiam.

conuertas. **Quid igitur inq̄es.** Ex mea ne dispositōne scientia diuina mutabitur vt cū ego nunc hoc, nūc aliud velim, illa quoq̄ noscendi vices alternare videatur. **W. A. Hinc.** **Q̄**omne namq̄ futurū diuinū p̄currit intuitus. et ad prescientiam proprie p̄gnitōis retorquet ac reuocat. Nec alternat (vt tu estias) nunc hoc nūc illud p̄noscedo vices, sed vno ictu mutaciones tuas manens preuenit atq̄ p̄plectit. Quā p̄prehēdēdi oīa visendiq̄ presentiā. nō ex futurarum p̄ouentu rez, sed ex propria deus simplicitate sortitus est. Ex quo illud quoq̄ soluitur qd̄ pauloan̄ posuisti indignū esse si scientie dei causam futura nostra p̄stare dicantur. Nec em̄ scientie vis p̄sentaria notatione cuncta p̄plectens reb̄ omnib̄

Q̄uid igitur inq̄es. Sic mouet dubitationem dicens. Tu forte inq̄is. **Q̄**uid igitur p̄tingat ex ista solutione. mutabitur ne scia diuina. ex mea dispositione id est ex mea variatione. scilicet cum ego nūc velim hoc. nunc aliud videatur ne prescientia diuina et hoc alternare id est mutare vices suas noscedi id est cognoscēdi. ipse se respōdet. minime p̄tingit hoc q̄ diuina scientia mutetur. q̄ diuinus intuitus p̄currit omne futurū et retorquet illud ad prescientiam proprie cognitionis cognoscendo omnia simul tanq̄ presētia. nec alternat id est mutat vices suas prescēdi. t. p̄re cognoscēdi. nunc h̄ nunc illud. s. successiue sicut tu estimas. sed manens liber a

a mutacione vno ictu preuenit et complectitur tuas mutaciones. quam prescientiam comprehendendi omnia tanq̄ presētia deus non fortiter ex rebus futuris. Sed ex propria simplicitate ex quo resoluitur id est deducitur illud quod pauloante posuisti id est indignum esse. Si futura nostra dicantur prestare causam scientie dei. **Vis.** id est virtus est scientie

Libri quintus

diuine cuncta complectens pntialr ipsa constituit. i. iponit moduz oibz rebz. qz scia dei eā rez. ipsa pō nihil dōz ipz rebz qz nihil ab eis accipit sicut nos accipim sciam a rebz ¶ Nota si de sil' n cognoferet ea q succelline eueni ant in tpe tūc scia dei eet variabil' ppter qd' successione vni' succederet cognitio altera. s; qz oia sil' cognoscat tāqz pntia. iō in sua scia nō cadit variatio. vt pri' nesciat eē alie' et postea sciat. v' q' pri' sciat h' non eē et postea eē imo sil' oia cogit. et ideo sil' fecit aliqd nō eē in vna dōz. h'is mēsu. rāctis rē. et eē in alia dōz rēis

¶ Que cū ita sint.

Hic cōcludit ex pre

missis cōpassibilita

te liberi arbitrij cum

pntia diuina dicens

Que cū ita sint vt p

dictū ē maneat liber

tas arbitrij itemera

ta. i. icorrupta. nec le

ges pponūt hoibz pe

nas et pntia iniq' i. i

iuste volūtatibz nris

solutz. i. liberatis ab

oi necessitate manet

ertam imobilr deus

psci' cunctoz. et pns

eternitas sue visiois

cōcurrit cum futura

qlitate

scz bonitate et malicia

nostror actū dispēans

.i. distribuēs bonis pntia

et malis supplicia nec frustra

sunt postre preces et spes

in dō. q nō pnt eē

inefficaces cum sint recte.

¶ Nota ex q' ppter liberū

arbitrij pnt res sic et

aliter euentre nō iuste bonis

pntia et malis supplicia pponunt.

nec spes et pces frustrantur.

frustrantur autē omnia hec

si oia vinclo nec scitaz v're

rentur. sicut patet ex dictis

¶ Aduersamini igitur vitia.

Hic pntia sub

lungit exhortationem vtilē dices.

Ex quo sicut e q nō estis

coacti necessi

tate ad faciendū aliqd.

sed manet in vobis libera

volūtas. ¶ Quasami

id est spernite vitia ne per

ea iuste incurratz penas.

collite. i. exercez vir

tutes ppter quas merita

consequamini subleuate

animū vestrū ad rectas

spes que in veram britudinem

tendunt porrigite in excelsa

s. ad deū hu

miles preces. et hoc merito

faciatis. quia si non vultis

dissimulare quer

modū ipsa pstituit nihil nō posteri ob' debet. Que cū ita sunt manet i temerata mortalibus arbitrij libertas Nec iniq' leges solutis oi necessitate volūtatib' pntia penasqz pponūt. Manet etiā spectator desuper cūctoz psci' de' visionisqz eius pnsens sp eternitas cū nostror actū un' futura qualitate cōcurrit bonis premia malis supplicia dispēans Nec frustra sunt in deo posite spes precesqz. que cum recte sint inefficaces esse non possunt. Auersamini igit vitia; collite virtutes ad rectas spes aim subleuate; hūiles preces

psci' cunctoz. et pns eternitas sue visiois cōcurrit cum futura qlitate scz bonitate et malicia nostror actū dispēans .i. distribuēs bonis pntia et malis supplicia nec frustra sunt postre preces et spes in dō. q nō pnt eē inefficaces cum sint recte. ¶ Nota ex q' ppter liberū arbitrij pnt res sic et aliter euentre nō iuste bonis pntia et malis supplicia pponunt. nec spes et pces frustrantur. frustrantur autē omnia hec si oia vinclo nec scitaz v're rentur. sicut patet ex dictis ¶ Aduersamini igitur vitia. Hic pntia sublungit exhortationem vtilē dices. Ex quo sicut e q nō estis coacti necessitate ad faciendū aliqd. sed manet in vobis libera volūtas. ¶ Quasamini id est spernite vitia ne per ea iuste incurratz penas. collite. i. exercez virtutes ppter quas merita consequamini subleuate animū vestrū ad rectas spes que in veram britudinem tendunt porrigite in excelsa s. ad deū hūmiles preces. et hoc merito faciatis. quia si non vultis dissimulare quer

Prosa sexta

zēdo aim vřm ab his tūc maq̄ vobis ē indicta necessitas pbitatis. i. fructus
q̄ illis q̄d agis n̄ p̄latere illū q̄ ē iudex actū vřoz. vñ subdit. Eū agatis
añ oculos. i. cū acōes vřsint i p̄spectu iudicis cūcta cernēs. s. di. ¶ Hos
ta vitia sūt sp̄neda. q̄ reddūt hoies ferulē. Nā q̄ facit pctā seru' ē peccat
Et Seneca dicit. Si scire deos pctā ignoscituros z hoies ignozaturos ad
in excelsa erigite. Magna vobis est huc ppter vilitatem
(si dissimulare nō vultis) necessitatis pcti peccare erubescere.
indicta pbitatis cū ante oculos agi, re. Virtus autē huc
tis iudicis cūcta cernētis. volēde. qz hē' ē q̄ hāz
bonuz reddis. Recta
spes z recte p̄ces sūt deo porrigēde qz his deo q̄ sū g'mur z ipm alloquimur.
z si nō dissimulamus negligēdo p̄dicta. magnā virtutis pbitatē nō
bis idictā z pmissā inde cōsequimur. qm̄ oia q̄ agim' sūt i p̄spectu dī cui
eta cernētis. Sicut ei scribit ad Heb. iiij. Oia nuda z ap̄ta sūt ocul' eius
q̄ est deus b̄ndictus in secula seculoz. Amen.

Antiq̄ Torquati Severini Boetij vři nois celebritate q̄m memor
rādi text' d' p̄bie p̄solatōe cū editōe p̄m' taria bñ Tho. d' aq̄no ordis
p̄dicatoz. inlyte Argētinēsiū vřbis idictā fabrefact' finit felice

Compendiosa succincta qz resumptio dictoz in libros Boetij de p̄solatione p̄hiosophie.

Rimus liber hz septe metra z sex psas. In metro p̄rio deplan
git statū suū sue miserie ex pte p̄mutatōis studij. z ex pte defes
ctus corporalis. z ex pte p̄rogatiōis sue miserabil' vite ap̄stro
phādo contra amicos. In prosa p̄tima introduce p̄hiam se
sup sua miseria p̄solantē z describit dispositionē z p̄p̄terates ei' vestes qz te
nues q̄s p̄actica z theoretica itextura p̄ornant. In metro sc̄do p̄hīa de
plāgit p̄gurbatōez mēs hoim p̄uertēdo se sp̄āl' sup Boetiū. In psa ses
cūda p̄hīa iuestigat morbiū z ex q̄bus dā signis p̄solādo ipm ne despect

In metro tertio Boeti' declarat p̄ q̄ dā sile quō remot' ip̄ dimēs re
cupat vigo. In psa tertia oñdit quō p̄hīaz agnouerit. z q̄ hū r de p̄z
sentia ei' admirari cepit. z quō p̄secutōez sapientū a vulgariō n̄ ē nouam
sed cūct' p̄stātissim' vřs cōm. In metro q̄rto p̄hīa oñdit q̄liter h̄ oz
se h̄re vt p̄secutōes ip̄roboz n̄ p̄ualeat z ipm exclamādo p̄ra eos q̄ timēt
tyrānos qz sibi nectūr catenā q̄ trahunt. In q̄rta psa p̄hīa requirit Boe.
sup attētiōe p̄dictoz. z horat ipm ad sui morbi reuelatōez. Et Boe. reue
lat morbiū suū oñdēs se turbat' ex his q̄ iūrtose fiebant p̄ra ipm ex sui in
exiliū relegatōe z m̄itoz suoz frustratiōe ex iūsta sūt p̄demnatōe. ex sa
me sue lesōe. z tādē ex his q̄ videbat generalē iniūrtose alijs inferrī. z h̄c
oia sibi euenisse p̄pter studia ipsius.